bibban

FINLANDS SVENSKA BIBLIOTEKSFÖRENINGS MEDLEMSTIDNING NR 2/2015

Kallelse till Finlands svenska biblioteksförenings höstmöte

Föreningens höstmöte hålls på Kronoby folkhögskola 18.9 kl.10.30. På höstmötet behandlas stadgeenliga ärenden. Styrelsens förslag till verksamhetsplan och budget finns till påseende på www.fsbf.fi i början av september.

Välkommen!

◀ Pärmbild: Vilgot Strömsholm

Innehåll

4. Notiser
7. Pappersbokens liv
12. Spela tillsammans och visa vägen
15. Ett skepp kommer lastat med… vadå?
17. Ett bibliotek är en levande organism
19. Ellens bibliotek
21. Femtusen kvadratmeter bibliotek
24. E-böcker i Svenskfinland
26. Att gå in i den skapande dialogen – och aldrig lämna den
28. Valdebatt
30. Med ansvar för myndigheternas språk
31. Bokrecension: Så här ska det låta

Bibban
är Finlands svenska biblioteksförenings medlemstidning, som utkommer tre gånger om året. Bibban publiceras även på www.fsbf.fi.

Chefredaktör
Lisa Nylund (bibban@fsbf.fi)
Redaktörer
Monica Borg-Sunabacka
Jolanda Tirkkonen
Martin Ginström
Ansvarig utgivare
Christian Nelson (ordf.)
ISSN
1459-5044
Layout
Mattias Wikström/Tigerbyte
Tryckeri
Forsberg, Jakobstad
Prenumerationspriser
För icke-medlemmar i Finland 35 €/år och i utlandet 45 €/år.
Annonser
Vill du annonsera i Bibban? Hör i så fall av dig till bibban@fsbf.fi.
Annonspriser: bakpärm 350 €, helsida 300 €, halvsida 200 €, fjärdedelssida 150 €.
Material
Material levereras enklast per e-post till bibban@fsbf.fi.
Redaktionen förbehåller sig rätten att redigera text och bilder före publicering och ansvarar ej för returnering av inskickat material.

Medlemsavgift
Ordinarie medlem 25 €
Studerande, arbetslösa, pensionärer, moderskaps- och vårdlediga 10 €

Kontouppgifter
IBAN: FI1280001270200513
BIC: DABAFIHH
Referensnummer: 30 050 15
Betalarens namn bör vara samma som medlemmens.

Adressändringar
Meddelas per e-post till Helena Andersson, medlem@fsbf.fi

Webbplats
www.fsbf.fi

Bibliotekslagen förnyas

Undervisnings- och kulturministeriet har inlett beredningen av en ny bibliotekslag. Den nuvarande bibliotekslagen stiftades år 1998. Bibliotekens verksamhetsmiljö förändras som bekant väldigt snabbt och en uppdatering av lagstiftningen behövs för att de allmänna biblioteken även framgent skall kunna fullgöra sitt uppdrag att trygga medborgarnas grundläggande kulturella rättigheter och ge invånarna tillgång till information och kultur.

Förutom de förändringar och utmaningar som digitaliseringen för med sig påverkas biblioteken även av den trängda kommunalekonomin och de reformer som är aktuella inom kommun- och regionalförvaltningen. En utgångspunkt i lagberedningen är dock att bibliotekens tjänster även i framtiden kommer att vara avgiftsfria.

Den finländska bibliotekslagen gäller endast de kommunala allmänna biblioteken, till skillnad från exempelvis Sverige och Danmark där bibliotekslagen gäller alla offentligt finansierade bibliotek. I Finland har särskilda lagar stiftats om riksdagsbiblioteket, Depåbiblioteket och biblioteket för synskadade (Celia). Nationalbibliotekets verksamhet styrs dels av universitetslagen, dels av lagen om deponering och förvaring av kulturmaterial. När det gäller övriga bibliotek, såsom universitets-, yrkeshögskole- och skolbibliotek finns ingen separat lagstiftning, utan biblioteksverksamheten ses som respektive organisations interna angelägenhet. De finländska universiteten är ju inte heller längre statliga och yrkeshögskolorna fungerar som aktiebolag.

Kultur- och bostadsminister Pia Viitanen har tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att uppgöra ett förslag till ny bibliotekslag. Arbetsgruppens arbete beräknas vara avslutat i mars 2016 så att riksdagen kunde behandla lagen under hösten och lagen sannolikt träda i kraft från början av år 2017. FSBF representeras i arbetsgruppen av undertecknad. De svenska biblioteken representeras även av biblioteksdirektör Leif Storbjörk vid Stadsbiblioteket i Jakobstad.

Följ gärna med förnyandet av lagen. Information uppdateras vartefter arbetet fortskrider på undervisnings- och kulturministeriets webbplats.

Christian Nelson
Ordförande för FSBF.

Regionförvaltningsverket har åtminstone under våren ordnat diskussionstillfällen för att samla in åsikter och synpunkter på beredningen. Tag gärna kontakt och dela med dig av dina tankar om vad som borde beaktas i den nya lagen.

Slutligen vill jag önska alla FSBF-medlemmar och övriga läsare en avkopplande och vederkvickande sommar med många tankeväckande lässtunder! Jag hoppas att vi ses i bokens tecken på årskonferensen i Kronoby i september om inte förr.

FSBF 2015

Styrelsen
Andersson, Helena (SFS)
Ansvarig för medlemsregistret
Servicechef,
Esbo stadsbibliotek
helena.andersson@espoo.fi
Byskata-Ahlskog, Mikaela (ÖS)
mbyskata@gmail.com
Borg-Sunabacka, Monica (ÖS)
Avdelningschef,
Stadsbiblioteket i Jakobstad
monica.borg-sunabacka@jakobstad.fi
Höglund, Eva (SFS)
Sekreterare
Bibliotekarie,
Åbo Akademis bibliotek
eva.hoglund@abo.fi
Johansson, Isabel (ÖS)
Kassör (utom styrelsen)
biblioteksekreterare,Tritonia
isabel.johansson@tritonia.fi
Kronqvist-Berg, Maria
Vik. bibliotekschef
Malax kommunbibliotek
maria.kronqvist-berg@malax.fi
Muurinen, Lisbet (SFS)
Vice ordförande
Informatiker, Vanda stadsbibliotek
lisbet.muurinen@vantaa.fi
Nelson, Christian
ordförande, informatiker, Tritonia
christian.nelson@fsbf.fi
Tel. 044 761 2674

Suppleanter
Ginström, Martin (su/Andersson)
Bibliotekarie,
Svenska litteratursällskapets bibliotek
martin.ginstrom@sls.fi
Nylund, Lisa (su/Muurinen)
Barnbibliotekarie,
Raseborgs stadsbibliotek
lisa.nylund@raseborg.fi
Sandström, Marina
(su/Borg-Sunabacka)
Bibliotekschef,
Vörå kommunbibliotek
marina.sandstrom@vora.fi
Seitamaa-Svenns, Sari
(su/Kronqvist-Berg)
Bibliotekschef,
Korsholms kommunbibliotek
sari.seitamaa-svenns@korsholm.fi
Sågfors, Lena (su/Byskata-Ahlskog)
Pedagogisk informatiker,
Vasa stadsbibliotek
– landskapsbibliotek
lena.sagfors@vaasa.fi
Tirkkonen, Jolanda (su/Höglund)
Bibliotekarie,
Pargas stadsbibliotek
jolanda.tirkkonen@pargas.fi

Södra Finlands sektion (SFS)
Ordförande: Lisbet Muurinen
Sekreterare: Jolanda Tirkkonen

Österbottniska sektionen (ÖS)
Ordförande: Monica Borg-Sunabacka
Sekreterare: Maria Kronqvist-Berg

TERESE BAST

Bokvågen har rullat fram i Lovisa, Jakobstad, Pargas och på Kimitoön och totalt 977 barn har surfat på vågen. Kampanjen har genomförts av FSBF i samarbete med FIBUL rf, författare och illustratörer av barn- och ungdomslitteratur i Svenskfinland. Förutom läsambassadör Katarina von Numers-Ekman har författarna Henrika Andersson, Maria Turtschaninoff, Nora Strömman, Annika Sandelin, Monica Vikström-Jokela och illustratören Joanna Vikström Eklöv medverkat. Extra bonus var att den rikssvenska författaren Katarina Kieri medverkade i Jakobstad som en del av Runebergsveckan. Från föreningens sida tackar vi FIBUL för samarbetet och i synnerhet ordförande Henrika som ställde upp och medverkade på de flesta orter. För den intresserade finns en artikel om Henrikas besök i Pargas publicerad i *Åbo Underrättelser* (4.3.2015).

Understödet för det som blev läskampanjen Surfa på bokvågen var ursprungligen tänkt som stödfunktioner för FSBF:s egen läsambassadör, men den stora och avgörande anhållan till Svenska kulturfonden 2013 gick tyvärr i stöpet eftersom Svenska modersmålslärarföreningen i Finland redan dragit igång ett motsvarande projekt. I stället blev det ett mera allmänt formulerat ändamål, läsfrämjande bland barn och unga. Tre orter valdes ut i Svenskfinlands olika delar. Understödet reserverades jämnt för de lokala biblioteken som ombads sköta de praktiska arrangemangen i samråd med FSBF och FIBUL.

Som vi vet är det alltid roligt för eleverna att träffa författare och illustratörer! Möten ansikte mot ansikte ger inspiration och läslust. Men erfarenheterna från Surfa på bokvågen har också gett föreningen en del lärdomar när det gäller arrangemang. Till exempel fördelen med att anlita Läscentrum när utvald författare tackat ja. Där erbjuds en fast serviceavgift som täcker bland annat författarens socialskyddsavgift, på så sätt får arrangören klart och redigt ett kontrakt och en faktura.

I Svenskfinland är det få förunnat att kunna leva som författare på heltid, därför var det var inte alldeles lätt att engagera författargäster, i synnerhet inte om resan blev lång. På det lokala planet är man ofta tidigt på hugget när författare från trakten publicerat sig och de har ofta hunnit besöka närliggande bibliotek och skolor. Svenskfinland är rätt begränsat både geografiskt och till antal författare.

FSBF:s styrelse har diskuterat en fortsättning då bokvågen som begrepp har fått vingar och förfrågningar har kommit från flera bibliotek. Konceptet måste dock finslipas inför en ny anhållan om understöd. Bokvågen borde göras till ett ”paket” med färdigt planerat innehåll som erbjuds biblioteken mot en fast avgift. Biblioteken ser genast innehållet, vilken målgrupp det riktas till och kostnaderna. För det bibliotek som tar emot paketet återstår de praktiska arrangemangen, att kontakta skolorna och göra upp ett schema.

Finns det önskemål om vad detta paket kunde innehålla, vänligen kontakta mig: monica.borg-sunabacka@jakobstad.fi

Svensk biblioteksförening firade 100 år

Svensk biblioteksförenings årliga konferens, Biblioteksdagarna, ordnades detta år i AF-borgen i Lund där föreningen grundades.

Dagarna inleddes med ett tal av ordförande **Calle Nathanson** om bibliotekens roll i vår tid. Konferensen besöktes även av kultur- och demokratiminister **Alice Bah Kuhnke.** Båda talarna höll inspirerande tal om biblioteken som en av demokratins grundbultar. Man var mycket glad över den nya bibliotekslagen och inte minst den nationella biblioteksstrategin som kommer att utarbetas.

Bibliotekens uppdrag att ge alla jämlik tillgång till information och bildning samt att fungera som en plattform för den fria åsiktsbildning är minst lika aktuellt nu som för hundra år sedan. Nathanson talade om biblioteken som vårt bästa vaccin mot demokratifientliga krafter i vårt samhälle.

Dagarnas avslutande storföreläsning hölls av Norges nya nationalbibliotekarie **Aslak Sira Myhre** med temat "Bibliotek for det neste århundre". Utöver storföreläsningarna ordnades även ett stort antal parallellseminarier och studiebesök. Flera intressanta föreläsningar handlade om juridiska frågor, bland annat relaterat till personlig integritet och upphovsrätt. Många framföranden kommer att tillgängliggöras på Svensk biblioteksförenings webbplats så ta gärna del av dem där.

I samband med konferensen hölls en högtidlig jubileumsfest med anledning av att föreningen detta år firar 100 år. FSBF:s ordförande framförde föreningens gratulationer och lyckönskningar till den jubilerande systerföreningen. Båda föreningarna uttryckte sin glädje över samarbetet och uttryckte en önskan om ännu tätare kontakter föreningarna emellan. **C.N.**

C.N.

▶ Biblioteksdagarna ordnades detta år i AF-borgen i Lund där Svensk biblioteksförening grundades.

Bokens år

År 2015 firar bokbranschen för första gången Bokens år, för att uppmuntra till läsning och lyfta fram boken som en källa till glädje och upplevelser. De som medverkar i projektet kommer under Bokens år att använda en gemensam profil för att visa hur mycket som faktiskt händer och sker inom litteratur- och bokbranschen i vårt land. Projektets syfte är också att uppmuntra nya aktörer till att knyta böcker och litteratur ihop med sin verksamhet och göra dem till en del av den. Bokens år inbjuder personer av olika ålder att läsa och diskutera böcker. Ursprungligen var det författare och professor Laila Hirvisaari som kom på idén om Bokens år, för att ge boken det värde den förtjänar.

Projektets officiella beskyddare är republikens president Sauli Niinistö och fru Jenni Haukio, som utmanar finländarna att ge barnen lästid.

– Böcker och läsning är kärnan i vår civilisation. Många barn och unga läser mycket, men de som aldrig eller mycket sällan läser blir allt fler. Därför utmanar vi alla finländare att ge lästid och uppmuntran åt barn. Läsning utvecklar tanken, fantasin och känslorna. Och det är också roligt!

Alla som vill kan delta i Bokens år genom att ordna ett litteraturevenemang eller bokprojekt, använda Bokens årloggan, fyrkantstaggen #kirjanvuosi och lista sitt evenemang i evenemangskalendern. Genom detta får alla litteraturevenemang en större, gemensam synlighet. Mer information finns på bokensår.fi, Bokens år finns förstås också på Facebook och Twitter.

Jukka Relander ordförande för EBLIDA

Jukka Relander har valts till ordförande för EBLIDA på organisationens årsmöte i Riga 7.5. Relander är tf. verksamhetsledare för Kultti ry, fullmäktigeledamot i Helsingfors, kolumnist, radiovärd och föreläsare. Sedan 2009 har han verkat som ordförande för Finlands biblioteksförening.

Ett av EBLIDA:s tyngdpunktsområden är e-böcker och upphovsrätt. Relander drar upp linjerna för EBLIDA:s uppgift:

– EBLIDA:s målsättning är att bygga ett starkare europeiskt medborgarsamhälle och garantera att människor har samma grundläggande kulturella rättigheter även i en digital miljö. När det gäller att nå dessa mål är EBLIDA den samlande kraften för Europas bibliotek, biblioteksföreningar och andra organisationer i informationsbranchen.

EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) är intresseorganisation för biblioteksbranchen i Europa och håller beslutsfattarna informerade om bibliotekens och bibliotekskundernas synpunkter. EBLIDA har för närvarande 140 medlemsorganisationer i 37 europeiska länder. Mer information om EBLIDA: www.eblida.org

SLS nya kundtjänst invigdes

Svenska litteratursällskapets hus vid Riddaregatan 5 i Helsingfors öppnade åter sina dörrar den 7 april efter en omfattande renovering som pågått i nästan ett år. Samtidigt invigdes sällskapets nya kundtjänst med ingång från Kyrkogatans sida. All användarservice vid arkivet och biblioteket är nu samlad på ett ställe. Personalen hjälper användarna att hitta rätt i arkivmaterial och databaser. I anslutning till kundtjänsten finns den nya forskarsalen som kallas Runebergsrummet – litteratursällskapet grundades ju 1885 till minne av Johan Ludvig Runeberg. Svenska litteratursällskapets arkiv har stora biografiska, historiska, litteraturhistoriska, språkvetenskapliga och traditionsvetenskapliga samlingar, och närmare en halv miljon fotografier, medan biblioteket är ett vetenskapligt specialbibliotek inom de humanistiska ämnena. Här finns också äldre, lite ovanligare litteratur om den svenskspråkiga kulturen i Finland, och en stor samling politiska småtryck från 1800-och 1900-talen. SLS kundtjänst är öppen vardagar kl. 9.00–16.00 (onsdagar kl. 9.00–18.00). **M.G.**

Konst på 2. våningen

Stadsbiblioteket i Jakobstad har sedan år 1999 haft månadsutställningar på första våningen. Nu har verksamheten utvidgats med en konstplats i aulan på andra våningen, med möjlighet för lokala konstnärer att få visa sin konst för upp till ett halvår åt gången.

Öppningen hölls den 24 mars med bildkonstnären Sven Svanbäcks utställning med elva verk gjorda i oljetemperamålning, blyertsteckning och grafik. En vit och ganska trist vägg kunde användas för ett bra ändamål, och vi fick ett vackrare och mer trivsamt bibliotek!

Annika Högväg

PARGAS BIBLIOTEK

Sommarstängt i Pargas

Golvet i Pargas bibliotek kommer att bytas ut under sommaren och därför är biblioteket stängt 22.6–9.8. Samtidigt passar biblioteket på att modernisera biblioteksslokalen. Speciellt barnavdelningen får ett lyft bland annat med ett efterlängtat sagorum. Planeringen sker i samarbete med designern Pia Holm, som tidigare jobbat med biblioteksutrymmen då Kimito bibliotek förnyades år 2013. *Bibban* återkommer med ett reportage från det förnyade biblioteket i nästa nummer. **J.T.**

PAPPERSBOKENS LIV

FSBF:s årskonferens i Kronoby 17–18.9.2015.

Torsdag 17.9

12:30 Lunch på Kronoby folkhögskola

13:30 *Välkommen!* Kommundirektör Michael Djupsjöbacka

14:00 *Förlag och förläggande – bokmarknadens trender och utmaningar*
Tapani Ritamäki är född 1958 i Helsingfors, numera bosatt i Esbo. Han har jobbat som förläggare sedan 1997, först på Söderströms förlag, sedan på Schildts & Söderströms, och jobbat som redaktionssekreterare på *Ny Tid* åren 1987–1997.

Vägen från ett pappersmanus (eller elektronisk fil) till färdig bok är väldigt lång, längre än de flesta kunde tro. Det handlar inte bara om läsning och redigering av texten, själva boken som produkt är både komplicerad och mångfaldig. Ingen bok är den andra lik, tvärtom. Hur går en förläggare tillväga för att åstadkomma en bok av ett manus?

15:00 *En text blir bok – när och hur?*
Scriptum / Bo Kronqvist; Marginal / Ann-Helen Attianese; Sets / Tapani Ritamäki
Bo Kronqvist från Nykarleby är pensionerad lektor i finska. Idag I vice ordförande i stads-

CAJA PORTIN

▲ **Tapani Ritamäki**

MARTIN AHLSKOG

Konferenssekreteraren

Jag heter Mikaela Byskata-Ahlskog och bor i Kronoby. För tillfället är jag hemma med min ettåring, men lagom till konferensen börjar jag arbeta i på biblioteket i Kronoby där jag delar min tid mellan huvudbiblioteket och filialen i Terjärv. På fritiden tycker jag om att läsa och gräva i trädgården.

BILDSTRÖM

▲ **Bo Kronqvist**

GIOVANNI ATTIANESE

▲ **Ann-Helen Attianese**

BJÖRN STJERNVALL

▲ **Heidi Jylhä**

THOMAS ÖHMAN

▲ **Berit Öhman**

fullmäktige i Nykarleby stad. Arbetar sedan hösten 2014 som styrelseordförande på Förlagsaktiebolaget Scriptum (Vasa).

16:00 Kaffe

16:30 *Måste det bli en bok? – om skrivande*
Reflektioner om egna och andras skrivprocesser. Kan man leva skrivande – utan att ge ut böcker? Vilka är faktorerna som kan avgöra om en text blir bok – eller inte? Skriva vad och var, skriva när och hur – skriva varför? Det är frågorna!

Ann-Helen Attianese är författare, född och uppvuxen i Vasa. Efter år av jobb och studier i Umeå, Jakobstad, Mariehamn, Åbo, Anacapri, Korsholm och Oravais är hon numera bosatt i Maxmo. Genremässigt rör hon gärna på sig och hennes böcker har utkommit på fem olika förlag. I många år var Attianese en av eldsjälarna i Svenska Österbottens Litteraturförening, Författarnas Andelslag och Astra Nova. Hon har även verkat som skrivarhandledare för barn, ungdomar och vuxna och redigerat flera böcker. För tillfället medverkar hon i det finländsk-serbiska poesiprojektet Diktbron – Poetski most och är en av initiativtagarna till föreningen och förlaget Marginal.

17:00 *På eget förlag*
Heidi Jylhä arbetar som grafiker och copywriter i Jakobstad och har länge varit engagerad i det litterära arbetet i Österbotten, bl.a. i Författarnas Andelslag så länge förlaget var aktivt, som litteraturrecensent och senare år i Scriptum. Bokaktuell hösten 2014 som redaktör och ombrytare för Skata-boken, som utgavs av föreningen Skata rf.

17:30 *Bokens värde*
Berit Öhman, bibliotekarie, skribent och antikvariatsägare, född i Åbo och uppvuxen i Vasa. Studerade i Åbo och Helsingfors åren 1973–1982, därefter bosatt i Vasa. Öhman har jobbat på olika bibliotek, senast på Vasa vetenskapliga bibliotek Tritonia, främst med historiska boksamlingar såsom Vasa svenska lyceums skolbibliotek. På senare år har det blivit arbete med boksamlingar på bl.a. Österbottens traditionsarkiv, Folkmusikinstitutet och Österbottens museum. Arbetet med gamla boksamlingar har förstärkt intresset för bokhistoria. Det bokhistoriska intresset har lett vidare till bl.a. studier vid Lunds universitet och diverse skriverier om böcker, bokägande samt person- och släkthistoria. Åren 1990–2003 drev Öhman antikvariatet Lafkan i Vasa. Numera innehar hon ett litet nätantikvariat, Öhmans antikvariat och sitter bl.a. som styrelsemedlem i Vasanejdens släkt- och bygdeforskare.

18:00 Tipspromenad, förfriskningar

18:30 *In Transit: Mellan där du är och där du aldrig visste att du skulle vara – Om att skriva. Om just det här författarskapet, och om det som kallas böcker i allmänhet, och i synnerhet om det som ännu inte är en bok, In Transit.*

Dagens författargäst **Hannele Mikaela Taivassalo** är född år 1974 i Kronoby och bosatt i Helsingfors. Hon har studerat litteratur, teater och dramatik i Helsingfors och Göteborg, och skriver just nu på sin fjärde roman *In Transit.* Sedan 90-talet har hon skrivit och medverkat i teaterproduktioner, och senare även skrivit hörspel för radio. Taivassalo har publicerat tre romaner, två barnböcker samt en novellsamling ur vilken en av novellerna är översatt till tyska. Samtliga romaner och en av barnböckerna är översatta till finska, och samma barnbok, *Mörkerboken,* finns också som app på engelska och svenska. De senaste verken är vampyrromanen *Svulten* (S&S, 2013) samt en skräcknovell med titeln ”Dagen svalnar” som publicerades endast som e-bok (Bonnier MIX förlag, 2014). Till de litterära meriterna räknas bland annat Runebergspriset som hon erhöll år 2008 för romanen *Fem knivar hade Andrej Krapl.*

19:30 Buss till Terjärv bibliotek – middag

23:00 Retur till Kronoby

CATA PORTIN

▲ **Hannele Mikaela Taivassalo**

Fredag 18.9

8:30 Kaffe

9:00 *Medieplanering steg två – skyltning, uppställning och gallring*

Mona Quick har arbetat på och med många olika bibliotek som bibliotekarie, biblioteksche f, marknadsförare, projektledare och konsult. Hon har nyligen skrivit boken Medieplanering för folkbibliotek. Hennes föredrag kommer att fokusera på den senare delen av medieplanen. Att göra urvalet är steg ett. Steg två är att skylta och ställa upp efter besökarnas behov, både fackmedier och skönlitteratur. Och att gallra kontinuerligt.

JAN QUICK

▲ **Mona Quick**

10:30 Höstmöte

11:30 Lunch

12:30 *Samtal kring lättläst litteratur och bearbetningen av Tusenblad*

Jolin Slotte har återberättat Birgitta Bouchts originalroman *Tusenblad, en kvinna som snubblar* på lättläst svenska. De möts i ett samtal kring lättläst litteratur och att återberätta en annan författares verk. Tusenblad är en av de tre första finlandssvenska romaner som utges i lättläst bearbetning.

Birgitta Boucht om att skriva lättläst: ”Det gäller att välja, att välja bort. Att lämna kvar bara det nödvändigaste, vackraste och roligaste. Att komma fram till det som är gemensamt för alla: en ton, en känsla, en stämning.”

Jolin Slotte om att göra LL-bearbetningen: Det är spännande och utmanande att jobba med LL. Det är så avskalat, men samtidigt ska känslan och själen finnas där. Birgitta Bouchts roman *Tusenblad, en kvinna som snubblar* gjorde ett väldigt starkt intryck på mig första gången jag läste den och det kändes verkligen som ett privilegium att få bearbeta den till LL-form.

TORA SLOTTE

▲ **Jolin Slotte**

13:30 Avslutning – kaffe

CHARLOTTA BOUCHT

▲ **Birgitta Boucht**

KRONOBY KOMMUN

▲ Biblioteket ligger vackert beläget vid Kronoby å.

Bodil Eriksson

Hjärtligt välkomna till Kronoby!

Läge och kommunikationer

Kronoby bildades år 1969 genom sammanslagning av Kronoby, Nedervetil och Terjärv kommuner.

Kommunen har ett centralt läge mellan städerna Karleby och Jakobstad. Avståndet till Karleby är 15 km, avståndet till Jakobstad är 26 km. Angränsande kommuner är Karleby, Pedersöre, Kaustby, Kelviå, Vetil, Evijärvi, Larsmo och Ullava. Avståndet till Helsingfors är 490 km, till Vasa 105 km.

Kommunikationerna är goda, Europaväg 8 och riksväg 13 går genom kommunen, liksom järnvägens stambana. I kommunen finns även flygplats. Kronoby genomkorsas av två åar, Kronoby å och Perho å och i väster ligger Larsmosjön med dess skärgård.

Befolkning och sysselsättning

Antalet invånare uppgår till ca 6 700.

Sedan 1983 är Kronoby en tvåspråkig kommun med svenska som majoritetens språk. Många familjer är tvåspråkiga. Invånare med svenska som modersmål utgör 82 % av befolkningen, medan de som har finska som modersmål utgör 16 %. Ca 2 % har övriga språk som modersmål.

I kommunen finns många företag som verkar inom olika branscher. Jord- och skogsbruk spelar fortfarande en viktig roll för näringslivet. Företagen representerar bland annat näringsgrenar som husbyggnads-, garveri-, logistik-, metall- och trävarubranscherna samt tillverkning av plastvaror, maskiner och utrustning. In- och utpendlingen av arbetskraften är rätt omfattande.

Service, kultur och bildning

Servicenivån är god. Kommunens social- och hälsovård administreras av Karleby hälsocentral men vi har egna mottagningar för rådgivning, tandläkare och läkare. I alla tre kommundelar finns även bibliotek och daghem, gruppdaghem och familjedagvård. Kronoby har även ett eget gymnasium och högstadium och inom kommunen finns åtta lågstadieskolor. På orten verkar en folkhögskola med långa anor, medborgarinstitut och konstskola. Kommunen har egen idrottshall och synnerligen livlig föreningsverksamhet. Hantverkstraditionen lever starkt på orten liksom även musiklivet. Kronoby är riksbekant för sina sävslöjdstraditioner.

Biblioteken

Vi har tre bibliotek och en bokbuss. Kommunens huvudbibliotek uppnår detta år en ålder av 157 år. Från huvudbiblioteket kör den fyra år gamla bokbussen ut till utbyarna, skolorna och daghemmen och fungerar samtidigt som förbindelselänk mellan biblioteken. Nedervetil bibliotek betjänar solskensfolket och vi gläds med Terjärvborna som fick ett splitternytt bibliotek för två år sedan!

KRONOBY KOMMUN

▲ Sävslöjd är ett kännemärke för Kronoby.

PAPPERSBOKENS LIV

Finlands svenska biblioteksförening rf:s höstkonferens

17–18.9.2015 i Kronoby

Namn:_____ Ev. arbetsplats:_____

Adress:_____

E-post:_____ Telefon:_____

Faktureringsadress:_____

Deltagaravgift
(anmälan **senast 21.8**)
☐ en dag 40 € (exklusive middag)
☐ två dagar 70 € (exklusive middag)

Deltagaravgift
(anmälan **efter 21.8**)
☐ 100 € exklusive middag
(samma pris gäller alla)

☐ Studerande/pensionär/arbetslös/vårdledig en dag 20 €
(exklusive middag)
☐ Studerande/pensionär/arbetslös/vårdledig två dagar 35 €
(exklusive middag)

Deltagaravgift:_____€

Middag
(lunch och kaffe ingår i deltagaravgiften)

Specialdiet:_____

☐ Deltar i middagen 17.9 25 €

Inkvartering på Botnia hotel (inkl. frukost) Obs! Antalet enkelrum är begränsat

Ankomstdatum:_____ Jag vill dela rum med:_____

1 natt
☐ Enkelrum 59 €
☐ Dubbelrum (parsäng)/pers. 42 €
☐ Dubbelrum (separat säng)/pers. 47 €

2 nätter
☐ Enkelrum 118 €
☐ Dubbelrum (parsäng)/pers. 84 €
☐ Dubbelrum (separata sängar)/pers. 94€

Inkvartering:_____€

Total summa att betala:_____€

Anmälningsinformation
Anmäl dig gärna på nätet via vår blankett på: www.biblioteken.fi/fsbf
Betalda avgifter återbetalas ej.

Skicka anmälningsblanketten till:
Mikaela Byskata-Ahlskog
Riippavägen 60
68410 Nedervetil

Konferenssekreterarens kontaktuppgifter:
E-post: fsbfkonferens@gmail.com
Telefon: 044 283 1060

Maria Kronqvist-Berg

Spela tillsammans och visa vägen

Birgitta Aurén gick i pension i februari efter en över 40-årig karriär på ledande tjänster i Karleby, Jakobstad och Vasa. Hon har alltid varit en stark röst för biblioteksverksamheten i landskapet och lämnar nu ett stort tomrum att fylla.

Birgittas väg till biblioteket

Birgittas mamma och mormor läste ofta högt för henne.

– Mitt första lånekort fick jag från Brändö bibliotek i Vasa. Min mamma förde mig till biblioteket och på den vägen är det. När man fått vanan så sitter den i.

Birgitta berättar också att hon som liten lekte bibliotek med sina egna sagoböcker och numrerade dem med början från 1000, hon har fortfarande kvar sagobok 1001 men en hel kappsäck med hennes böcker gick förlorade efter familjens flytt till Jakobstad. Intresset för läsning har varvats med andra kulturintressen såsom teater och konserter och Birgitta ger även uttryck för ett starkt intresse för historia.

Birgittas val att ta biblioteksexamen var rätt så självklart (även om hennes pappa påpekade den dåliga lönen). Därtill utbildade sig Birgitta också till historielärare. Hennes första bibliotekstjänst i Karleby kommunbibliotek var kombinerad med några timmars historieundervisning.

– Kombinationen att arbeta både i skolan och på biblioteket var ett bra sätt att komma sig in i lokalsamhället och skapa ett förhållande till ungdomarna.

Tiden i Karleby efterföljdes av sjutton år som biblioteksdirektör i Jakobstad. År 1996 tillträdde hon tjänsten som biblioteksdirektör i Vasa där hon fick en rivstart med tre veckors hårt budgetarbete nästan dygnet runt. Hon klarade de första tuffa veckorna och Birgitta beskriver fortfarande efter aderton och ett halvt år sitt arbete som "roligt och intressant!".

Birgitta om ledarrollen

Hur kommer det sig att Birgitta tog ledarrollen redan från början? Hon beskriver sig själv som en nyfiken typ som alltid känt sig naturlig i ledarrollen. Hennes syn på ledarskap sammanfaller mycket med Juha Tammenpääs tavla Jälleensyntymisen riemua. Birgitta anser att tavlan symboliserar hur det är att ta ledarrollen: att man som ledare vet vilken väg man ska gå och får de olika musikinstrumenten att spela tillsammans för att gå samma väg.

– Vi tänker olika och har olika intressen; ledarens uppgift är att veta vart vi är på väg och få ut de goda bitarna.

Birgitta har alltid tyckt om att diskutera och arbeta med stadens ledning och politiker för att lyfta fram fakta kring bibliotekets verksamhet. Hon ger som exempel att hon efter kommunalvalen brukar sammanställa ett informationspaket om bibliotekets verksamhet som hon sedan presenterar och diskuterar med alla fullmäktigegrupper. Den finaste kritik hon fått av en politiker var dennes beundran för hennes förmåga att kunna ta ett steg bakåt för att i nästa skede alltid ta två steg framåt. Birgitta summerar ledarrollen:

– Som ledare behöver man veta vad man vill, man måste följa med vad som händer i samhället och vara sig själv. Men kompromisser måste man göra: man måste både kunna bromsa och ge bränsle.

Birgittas engagemang

Birgitta har varit aktiv i olika sammanhang t.ex. i Svenska kulturfonden och i tidigare Centralkonstkommissionen och hon framhäver betydelsen av att engagera sig och delta i samhällsdebatten. Birgitta har även varit ordförande för FSBF 1992–1995 och tiden som aktiv i föreningen beskriver hon som givande med tanke på att man fick lära sig av kollegor och förstå hur man tänker i olika kommuner, vara med och utveckla bibliotek både på ett större plan och också se olika biblioteks specialbehov.

Birgitta gläder sig åt att Vasa stadsbiblioteks personal också engagerar sig i föreningar som FSBF, Kirjastoseura och IFLA. Det är viktigt att följa med, också i de världspolitiska sammanhangen.

MARIA KRONQVIST-BERG

▲ **Birgitta Aurén** i Vasa stadsbibliotek.

SAMI VARJO

▲ **Juha Tammenpäås** "Jälleensyntymisen riemua."

Biblioteksmuséet i Vasa stadsbibliotek är en hjärtesak som Birgitta arbetat för och engagerat sig i. Man märker att hon kan Vasas bibliotekshistoria på sina fem fingrar och den historiska bakgrunden var också en orsak till att hon sökte sig till Vasa. Vid Vasa hovrätt insåg man redan vid slutet av 1700-talet hur viktigt det var att ge invånarna tillgång till böcker för att få staden att växa och 1794 grundades Läse-Biblioteket, Finlands första bibliotek.

Birgitta om biblioteksutvecklingen

– Jag anser att biblioteken är en av de viktigaste samhällsnyttiga institutionerna, säger Birgitta med sådan övertygelse och auktoritet att man förstår att hon får de flesta politiker att lyssna. Det viktiga är att betona bibliotekens roll och berätta om nyttan av att använda bibliotek. Även om bibliotek också kan lyfta upp sociala, estetiska och (enligt vissa politiker) elitistiska syften, så är nyttan det viktigaste. Birgitta vill speciellt lyfta fram samarbetet mellan skola och bibliotek som är hennes käpphäst och hon påpekar att skola och bibliotek är lika viktiga.

Birgitta har ingen förståelse för att man också inom biblioteksfältet uttrycker oro för bibliotekens fortsatta existens, när vi borde framhålla vår betydelse.

– Bibliotek har en nationalekonomisk betydelse och bibliotekens roll är att få kunskapen att cirkulera. All den information som finns idag, finns inte enbart på nätet och all den information biblioteken gör tillgänglig kan inte en enskild individ köpa, delvis för att den inte har råd och delvis för att det är onödigt.

Birgitta påpekar att det finns många som pratar om nyttan av bibliotek, hon nämner bland andra Raimo Sailas, Bror Wahlroos, Rabbe Grönblom, Hannah Kaihovirta och Kari Nars.

För Vasa stadsbiblioteks del hoppas Birgitta att det ska få fortsätta som landskapsbibliotek också efter de pågående reformerna och lagändringarna. Det vore viktigt med tanke på tvåspråkigheten som finns i Vasaregionen och som är färdigt förankrad i stadens och bibliotekets administration. Birgitta lyfter även fram att Vasa som landskapsbibliotek redan sköter viktiga projekt som berör regionen och tvåspråkigheten.

Birgittas höjdpunkter

– Jag har upplevt höjdpunkter i alla kommuner jag har arbetat i. En höjdpunkt kommer alltid när stora projekt är avklarade, t.ex. byggprojekt och förnyelser.

Ett speciellt minne är också knutet till de allmänna bibliotekens 200-årsjubileum i Vasa 1994 där hon som konferencier för jubileumssessionen på nära håll fick uppleva bibliotekets betydelse och stöd i samhället. En personlig höjdpunkt är biblioteksrådstiteln hon erhöll 2009 och hon uppskattar att Vasa stad valde att tacka för hennes insats på detta sätt.

Birgitta vill ändå påpeka,

– Mycket i livet blir bara halvfärdigt, det hör till att utveckling sker hela tiden. De förändringar som vi står inför kräver nytänkande bibliotekspersonal och att vi tar fasta på nya saker.

Birgitta säger att hon numera från sidan ser med spänning på vad som händer inom biblioteket.

Vasa stadsbibliotek sjuder av liv, också en onsdagseftermiddag, det tog oss en bra stund att hitta en vrå i biblioteket där vi kunde sitta ner och samtala utan att störa. Det är tydligt att Birgitta har lämnat stora skor att fylla, men samtidigt har hon bäddat fint för sin efterträdare som har en verkligt välarbetad grund att utgå från. Vi kan alla fortsätta Birgittas goda arbete med att med jämna mellanrum upprepa hennes mantra: "Biblioteken är en av de viktigaste samhällsnyttiga institutionerna!"

Ett skepp kommer lastat med… vadå?

Biblioteken i kommunerna är som ett stort skepp som envist dunkar vidare, trots prognoser om undergång. Ett skepp som svänger långsamt, försöker väja för grynnor och skär, söker nya farleder, kanske också nya mål. Tankarna börjar skena iväg och på något underligt sätt börjar man fantisera om skepp och barlast, farleder och mätinstrument när man sitter i sjunde våningen på ett ämbetsverk, blickar ned över landets största kommunala bibliotek och centralbibliotek och läser och analyserar verksamhetsstatistik för bibliotek.

Vad fjolårsstatistiken visar är att det har skett en liten minskning av både lån och besök. Totalutlåningen uppgick till nästan 91 miljoner, en minskning på närmare 2 miljoner från föregående år. De fysiska besöken var 50,3 miljoner, med en minskning på en knapp miljon. Det oroande är att antalet låntagare har minskat med nästan en halv miljon under drygt tio år, trots att invånarantalet ökat lika mycket. Varför anser inte dessa medborgare det värt att inneha ett bibliotekskort? Evenemangsverksamheten har blivit aktivare, också i siffror ser biblioteken ut att allt mer vara platser för olika program och möten – det behöver man kanske inte bibliotekskort till.

Om man ser till utlåningen av böcker har totalutlåningen, utlåningen av finska böcker och böcker på främmande språk minskat. Då är det intressant att utlåningen av svenska böcker visar en motsatt trend, den ökade för tredje året i rad. Helhetsutlåningen av vuxenlitteratur, både skön- och fack-, minskade, medan utlåningen av barnlitteratur ökade, både skönlitteraturen, och framför allt facklitteraturen. Det här är glädjande och kan kanske tolkas som att barns och ungas läsning och läsning för dem fortfarande anses som viktiga i Finland och kanske också att nationella och lokala läskampanjer gett resultat. Glädjande är att biblioteken reagerat och ökat litet på inköpen av barnböcker när det gäller skönlitteraturen, men tyvärr inte facklitteraturen, trots att efterfrågan ökade. Det kan förstås bero på en mindre utgivning av facklitteratur för barn – men förhoppningsvis inte på missuppfattningen att barn hittar all information på Google.

Den totala anskaffningen av material till biblioteken har gått ner, med nästan en halv miljon sedan toppåret 2011. Det är mycket med tanke på att den anskaffade volymen förra året var 1,8 miljoner. Den här trenden kan inte fortsätta länge till. Bokinköpen minskade också ifjol, men inte lika mycket som de föregående åren.

Bokutlåningen i Svenskfinland såg ut så, att de flitigaste låntagarna fanns i Österbotten och i Egentliga Finland. Per invånare lånades det mest svenska böcker i de norra delarna av det svenska Österbotten, medan utlåningen absoluta tal är i stort sett lika stor i Nyland som i Österbotten.

Hur fördelades då e-böckerna i Svenskfinland? Mycket ojämnt visar det sig. I Österbotten fanns det dubbelt så många e-böcker som i Nyland (26 000 mot 13 000). Till och med i Egentliga Finland, med en mycket mindre befolkning än Nyland, fanns det ett större utbud e-böcker. Däremot var användningsgångerna mycket flera i Nyland än i Österbotten om man ser till absoluta tal (98 500 mot 10 500) men också i relation till invånarantal. Det är kanske för mycket att säga att e-böckerna slagit igenom på biblioteken i Finland, men om det är någonstans de gjort sitt intåg är det i Nyland och framför allt i huvudstadsregionen. Övriga landet befinner sig långt efter. Däremot vet vi, trots att statistiken inte visar det, att samma region släpar betydligt efter när det gäller e-böcker på svenska.

Det var första gången som e-materialet statistikfördes ifjol. Statistiken visar att både tillgången och användningen är mycket ojämn i landet, i stora delar kan man säga att e-böcker inte existerar. Det behövs alltså ännu starkare nationella satsningar för att garantera en jämnare utveckling än hittills.

Skeppet svänger sakta mot nya farvatten. Målet är kanske inte riktigt i sikte och sikten otydlig. Vad skeppet behöver är ett vidsynt befäl, ett välutbildat och motiverat manskap, bättre mätinstrument – och kikare med skarpare sikte. Ett utmärkt mätinstrument, för befäl och manskap, är visualiseringen av statistiken för de allmänna biblioteken. Om du ännu inte tittat in på denna nya tjänst så gör det, du hittar den på http://tilastot.kirjastot.fi/sv-FI/.

Susanne Ahlroth
Skribenten arbetar vid Regionförvaltningsverket som överinspektör med de allmänna biblioteken som specialområde
(susanne.ahlroth@avi.fi)

”Biblioteken i kommunerna är som ett stort skepp som envist dunkar vidare, trots prognoser om undergång”

PARGAS BIBLIOTEK

Jolanda Tirkkonen

Ett bibliotek är en levande organism

Ungefär 40 år i biblioteksbranschen och 37 år som bibliotekarie vid Pargas stadsbibliotek. För Gerd Backman-Pettersson har jobbet trots allt aldrig blivit enformigt.
– Det har hänt så mycket hela tiden att det helt enkelt aldrig hunnit bli rutin, säger hon.

Namn: Gerd Backman-Pettersson
Aktuell: pensionerad från Pargas bibliotek
Familj: man, två döttrar, två barnbarn
Bor: i Åbo
Läser helst: kvinnliga författare, till favoriterna hör Margaret Atwood och Doris Lessing.
Läser just nu: Karin Erlandssons Minkriket ("Men jag har alltid flera böcker på gång")

Gerd Backman-Pettersson blev pensionerad från Pargas stadsbibliotek i april. Före hon kom till Pargas jobbade hon vid Åbo Akademis bibliotek och Mariehamns stadsbibliotek, med en avstickare till Albuquerque i USA ett år i slutet av 1970-talet.

– Alla arbetsplatser har gett mig värdefulla insikter. På Åland jobbade jag i bokbussen, som körde runt till de flesta åländska kommuner. Det var en erfarenhet som varenda nyutexaminerad bibliotekarie borde få uppleva! Att verkligen komma ut på fältet och träffa en massa olika människor och få se hur människor som inte varit läsare faktiskt upptäckte litteraturen tack vare bokbussen. Jag minns fortfarande många av låntagarna från den tiden.

Också tiden i USA minns Gerd med värme. Där jobbade hon som volontär på ett allmänt bibliotek en dag i veckan.

– De flesta volontärer hade ingen biblioteksutbildning och jobbade främst med bokuppställning och sådant. Eftersom jag var utbildad fick jag inventera ett litet filialbibliotek.

– Mycket inom biblioteksvärlden i USA kom hit mycket senare. Till exempel höll de på med datorisering då, år 1979. En av mina arbetsuppgifter var att plocka katalogkort från kartoteket vartefter som titlarna blev införda i databasen. Biblioteket lånade också ut konstverk. En sak som dock aldrig kommit hit är avgiftsbelagda tjänster – där hade de en avgift på de mest eftertraktade böckerna!

Gerd hade hela tiden tänkt sig att hon skulle jobba på ett allmänt bibliotek, och efter att hon landat på Pargas bibliotek 1978 kom hon att stanna där till pensioneringen nu i år. Arbetsuppgifterna har varierat mycket genom åren. I början delade hon sina dagar på flera, numera nedlagda, anstalts- och filialbibliotek, där hon gick runt på avdelningarna med bokvagn och jobbade med olika specialgrupper.

Senare jobbade hon enbart på huvudbiblioteket, med den svenska skönlitteraturen och musiken som sina stora ansvarsområden. En av de roligaste arbetsuppgifterna genom åren har varit turerna med bokbåten, som under sommarmånaderna åren 1976–2013 åkte runt till ett antal öar i Pargas skärgård.

> "Det var enormt att föra in bokbeståndet i databasen och börja med datoriserad utlåning."

– Jag var med på bokbåten nästan ända från början. Den var ett stort glädjeämne och det var en stor sorg när verksamheten upphörde, även om den kanske hade levt ut sin roll. Kontakten med bokbåtsbesökarna var mer direkt än på biblioteket och på bokbåten kändes det starkast som att man kun-

◀ **Gerd Backman-Pettersson** på bokbåten.

”Jag vill uppmana alla att engagera sig i föreningen en tid – det ger perspektiv.”

de låna ut något som låntagaren inte själv visste att hen ville ha.

Arbetsuppgifterna förändrades radikalt med datoriseringen 1993–1994. Gerd fick ansvar för biblioteksystemet och var dessutom en drivande person bakom grundandet av Blanka, biblioteksamarbetet mellan de åboländska biblioteken.

– Blankasamarbetet har varit det största och absolut mest givande för mig. Det var enormt att föra in bokbeståndet i databasen och börja med datoriserad utlåning. Och samarbetet med de andra biblioteken var lärorikt. Vi var ju utspridda på åtta kommuner då (numera sammanslagna till två) och alla var vana vid sina egna rutiner. Det var en utmaning att komma överens, det var till exempel inte alls självklart att vi skulle ha en *gemensam* databas. När vi kommit överens om det, var det inte alls självklart att den skulle finnas på webben. Och så vidare. Vi gick framåt steg för steg. Man var hela tiden tvungen att vara öppen för nya förslag och nya sätt att tänka, och det var otroligt givande.

– Idag känns det komiskt att tänka på att vi skickade disketter mellan biblioteken då i början. Det har hunnit hända mycket sedan dess. Och det har varit bra – därför har jag aldrig hunnit uppleva att jobbet blivit rutin.

Med facit på hand: Skulle du göra något annorlunda om du fick göra det igen?

– Nej. Vi gjorde inga stora misstag. Ofta var vi föregångare och provade på nya saker före andra bibliotek. Men vi kunde också lära oss av andras misstag.

– En sak som kunde ha gjorts bättre var utbytet av katalogposter. Vi var ivriga att köpa poster eller byta poster med andra bibliotek på 1990-talet. Det skulle ha minskat arbetsmängden för alla, men samarbetet kom aldrig igång, vilket jag tyckte var synd.

Föreningen

Gerd var med i FSBF:s styrelse åren 1998–2001.

– Det var otroligt lärorikt. Då fick jag inblick i hela biblioteksvärlden och såg de stora sammanhangen på ett annat sätt. Man kom i kontakt med olika typer av branschmänniskor och via föreningen fick jag också kontakter som blivit viktiga för mig. Jag vill uppmana alla att engagera sig i föreningen en tid - det ger perspektiv.

Just under de åren ordnade föreningen en konferens i Pargas, *Lust att läsa!* 1998.

– Jag minns den konferensen speciellt bra, i och med att den ordnades i mitt hembibliotek och det därför var mycket jobb med den för mig. Men överlag minns jag att det var intressant att ordna konferenser, att hitta på teman och hitta föreläsare.

– Ett annat starkt minne från tiden i styrelsen är ett styrelsebytarmöte som ordnades i Tallinn. Det var vinter och snön yrde. Vi gjorde biblioteksbesök där och det var så annorlunda jämfört med biblioteken i Finland. Bland annat förvarades den ryska litteraturen i ett slutet hyllsystem på stadsbiblioteket i Tallinn.

Framtid

Den obligatoriska frågan: Hur ser du på bibliotekens framtid?

– Det är viktigt med förändring, men jag tror inte att grundidén med fysiska bibliotek och fysiska böcker kommer att försvinna. Vi har redan sett att e-materialet kompletterar de fysiska samlingarna snarare än konkurrerar ut dem.

– Allt går i vågor, också tankegångar. Jag minns en tid på 1970-talet då alla plötsligt skulle jobba med specialbibliotek, t.ex. fängelsebibliotek. En tid skulle det också finnas en så kallad PR-bibliotekarie på varje större bibliotek. I den frågan slog Hilkka Orava huvudet på spiken då hon påpekade att varje bibliotekarie är en PR-bibliotekarie!

– Ja, tankegångar kommer och går och varje tid har sin egen tanke om förnyelse. Bibliotekets grundidé är trots allt så djupt rotad att den inte rubbas så lätt. Jag har själv haft **S. R. Ranganathans** fem teser som ledstjärna i mitt arbete och det är glädjande att se att hans tankar från 1930-talet håller ännu idag.

– Jag har upplevt att det han säger om boken och läsaren varit det viktigaste i min syn på biblioteksarbetet, det vill säga åt varje bok sin läsare och åt varje läsare rätt bok. När man har hittat en bok åt en låntagare som den själv inte visste att den ville ha, då har man lyckats!

– Också det Ranganathan säger om att biblioteket är en levande organism är högaktuellt idag. Det är ju det. Det händer något hela tiden och det är bra att det händer. Biblioteket ska inte vara en isolerad institution, utan ska leva i allra högsta grad.

Shiyali Ramamrita Ranganathan (1892–1972) var en indisk bibliotekarie och matematiker, som år 1931 presenterade följande fem biblioteksvetenskapliga lagar:

1. Böcker är till för att användas
2. Till var och en hans eller hennes bok
3. Åt varje bok dess läsare
4. Spar läsarens tid
5. Ett bibliotek är en växande organism

(Källa: Mänsklighetens minne, red. Erik Carlquist och Harry Järv, Schildts, 2008)

Ellens bibliotek

Jag har in i det längsta vägrat befatta mig med läsplattor. Jag är ingen bakåtsträvare i vanliga fall, men att förlora den där fysiska delen av läsandet, det kommer icke på fråga. Vän efter vän har jag sett gå över till läsplattor men jag har stått på mig, ömt smekt mina brutna bokryggar och fnyst åt alla som försökt övertyga mig om läsplattans fördelar. Att ligga en lat sommardag på bryggan med en… läsplatta? Kura ihop sig en höstkväll med en… läsplatta? Nej, nej.

För böcker är så mycket mer än bara läsandet för mig. Böcker är levande ting, med själ och intelligens. Det första jag packar när jag reser någonstans är böcker (och reservböcker, utifall att de första böckerna skulle vara tråkiga). Jag inreder med böcker och ett hem utan böcker är inget hem i min mening. Mina katter sover på böcker. Mina vänner och familjemedlemmar får böcker i julklappar och presenter. Jag pratar om böcker, och inte bara om vad jag läst i dem, utan om hur de känns i handen och vad de doftar. Jag sitter på böcker, jag äter med böcker, den tyngdlyftning jag ägnar mig åt är enbart att lyfta böcker från ett ställe till annat.

Som barn tyckte jag det var spännande att vara vaken när ingen annan var det och slukade bok efter bok nattetid. Mina föräldrar hittade mig ofta sovande i en hög med Wahlströms röda ryggar. Som tonåring led jag mina hjärtesorger och kval om nätterna och trots att sömnlösheten inte var något jag önskade mig, fanns det ett romantiskt skimmer över de där vaknätterna. Nätterna när jag satt och läste poesi i ett inbillat månsken och tydde mig till de stora diktarnas vägledning i livet. Nu för tiden är jag alldeles för förtjust i att sova om nätterna och vaknätterna har definitivt förlorat sitt skimmer. Men jag går fortfarande aldrig och lägger mig utan en rejäl hög med böcker på nattduksbordet. Ibland räcker det med att de bara finns där, ibland krävs det lite mer.

I går kväll fick jag ingen sömn. Klockan hann bli mycket och väckarklockan tickade högre och högre ju närmare alarmet vi kom. Och ju mörkare natten blir, desto mörkare blir tankarna. Världen är allt igenom en ganska rutten plats att bo på. Livet är bara en enda lång bromssträcka fram till döden. Och döden är inte kul den heller. Så snurrar tankarna, snabbare och gällare för varje minut.

Det bästa botemedlet då, när verklighetens monster blir för påtagliga och sömnen inte infinner sig, är fiktiva monster. Inget ger mig en så god nattsömn som lite mördare, spöken och skrämmande ting. Så länge de håller sig inom en boks ramar förstås. I natt gick jag upp och hämtade Stephen Kings *The Shining,* en bok som fortfarande skrämmer skiten ur mig, men som funkar. Några kapitel in i boken sov jag och sov sedan som ett barn med *The Shining* tätt in till mig.

Så ni förstår, jag skulle inte klara mig utan böcker. Jag har svårt att se hur det skulle vara att somna, kramandes en läsplatta. Om dagarna kunde jag eventuellt kanske tänka mig en läsplatta, men jag håller nog fast vid mina böcker nattetid i alla fall.

Ellen Strömberg

”Inget ger mig en så god nattsömn som lite mördare, spöken och skrämmande ting. Så länge de håller sig inom en boks ramar förstås.”

▲ Väven, entrén från Rådhusparken.

UMEÅ KOMMUN/ROBERT RÖSTH

Monica Borg-Sunabacka

Femtusen kvadratmeter bibliotek

Svensk biblioteksförenings marskonferens ”Välkommen åter!” med temat kvalitet och bemötande hölls i nya Väven i Umeå den 23–24.3. Konferensen samlade närmare två hundra deltagare, därav sexton från FSBF:s österbottniska sektion.

I Väven samsas Umeå stadsbibliotek med konsthall, kvinnohistoriskt museum, filmsalar, scener och verkstäder. Även caféer, restaurang och hotell ryms i byggnaden. Biblioteket har 5000 kvadratmeter till sitt förfogande, fördelat på tre våningar. Under rundturen första morgonen kunde vi konstatera att besökarna erbjuds många trevliga rum och vrår och det var lätt att föreställa sig en favoritplats i det rymliga biblioteket. Barnfamiljer har alla möjligheter att tillbringa hela dagen på biblioteket, ett rejält utrustat kök finns till förfogande och ett lekrum för de minsta.

LÄS och LÄR

I biblioteket finns två enheter kallade Läs och Lär med varsin enhetschef, bibliotekarierna **Gunilla Brinck** och **Maria Westerlund.** Gu-

ANNA ÖSTMAN

▲ **Gunilla Brinck,** enhetschef för Läs.

ANDERS MAGNUSSON

▲ **Maria Westerlund,** enhetschef för Lär.

nilla har i tjugo år, fram till september i fjol, jobbat med regional biblioteksverksamhet och säger sig vara barnbibliotekarie i själ och hjärta. Maria har längre erfarenhet som enhetschef men hon har också en gång i tiden varit skolbibliotekarie. Båda enheterna ansvarar för service, läsfrämjande arbete och mediesamlingar för samma målgrupp, unga och vuxna. Det är Läs som fokuserar på barnen. Såsom namnen avslöjar är Läsenheten inriktad på skönlitteratur och Lär på facklitteratur.

På min fråga vad de konkret gör, är svaret att arbetet just nu kretsar kring det nya biblioteket.

– Vi känner oss som svängdörrar, sysslar med allt, stort som smått. Vi har nytt hus, ny organisation, nya samarbeten både inom organisationen och med andra aktörer i huset.

På gång är också rekryteringar. En IKT-pedagog ska tillföra verksamheten pedagogisk kompetens inom området information, kommunikation och teknik. Med den tjänsten vill man motverka den digitala klyfta som finns i samhället och ge ökad kunskap om hur informationsteknik kan användas för kulturupplevelser, lärande och delaktighet. Även en ny tjänst som bibliotekarie med pedagogisk inriktning är inrättad för att stärka läsfrämjandet för och med barn och vuxna.

– Vi har mycket konkreta och akuta ärenden att jobba med och därför hinner vi inte för tillfället jobba så långsiktigt och visionärt som vi skulle önska. Det är inte heller helt klart hur vi ska organisera programverksamheten.

På frågan vilka utmaningar de ser i uppdelningen svarar Gunilla:

– Det finns en tydlig uppdelning i vilken personal och vilken verksamhet vi ansvarar för, men i mångt och mycket är det ett delat ledarskap. Jag ser bara fördelar med det, men förutsättningen är förstås att vi som chefer kan samarbeta, vara prestigelösa och våga blotta strupen ibland. Till fördelarna hör också att vi i alla lägen har varandra som bollplank. Utmaningen kan vara att våra enheter går in i varandra och vi så att säga dubbeljobbar – men vi försöker vara vaksamma på det.

Konferensen bjöd på många föreläsningar, här följer några plock ur programmet.

Bemötande@Systembolaget

Systembolaget i Sverige har på många sätt utvecklats i bemötandet av sina kunder. **Calle Rydin** visade hur man gått vidare från att ännu på 90-talet ha sett kunden som en störning i arbetet till år 2009 då man fattade det strategiska beslutet att utbilda personalen för ”det goda kundmötet”. Siktet var inställt på att bli bäst på service och det högtställda målet att imponera på kunden.

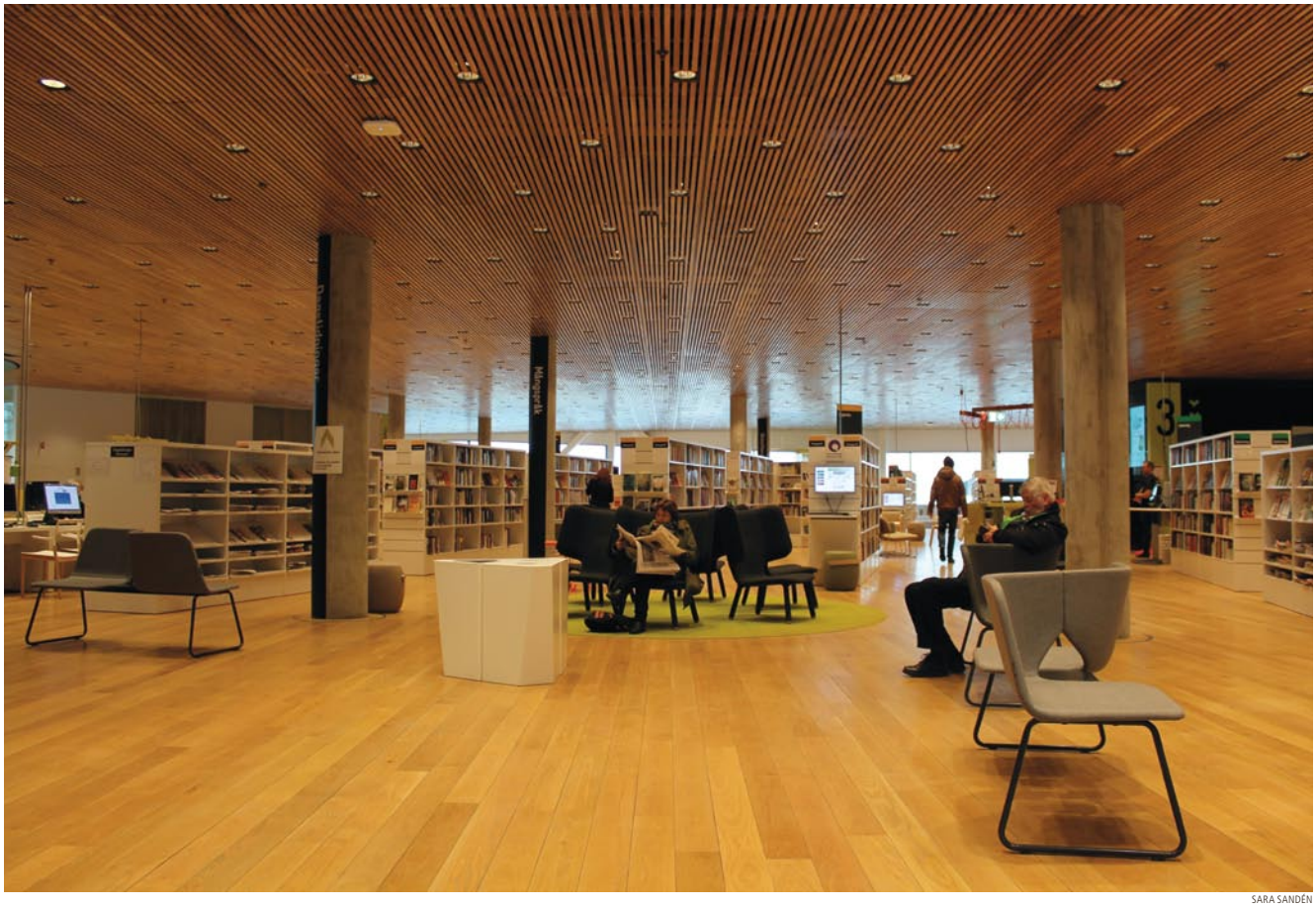

SARA SANDÉN

▲ Här kommer man in i biblioteket. Ribborna i taket visar syd-nordlig riktning, ett sätt att orientera sig i huset.

Redan i butiken ska personalen signalera tillgänglighet och få kunden att känna sig välkommen. Att hälsa på alla är en viktig början. Utbildningen började med ledarskapet, deras uppgift var att föregå med gott exempel. Därefter följde utbildning för hela personalen och då målet, att imponera, krävde ett nytt tankesätt måste alla ta sitt ansvar och ”lära sig lära i vardagen”. Det innebar helt enkelt att dela erfarenheter och ge feedback till varandra genom att, ”våga säga det du ser när du ser det”. Både kritik och beröm! Den som är föremål för feedbacken är dessutom skyldig att säga tack, även när någon påpekar en brist. Det kanske låter enkelt och självklart men innan alla är med på noterna kan det vara svårt att förverkliga.

MARIA KRONQVIST-BERG

▲ Hyllorna på barnavdelningen erbjuder små krypin.

Normkritiska yrkespersoner

Hela konferensen handlade mycket om likabehandling, att bemöta alla i biblioteket likvärdigt och att utmana stereotypa mönster i bibliotekets utbud och reklamverksamhet. I Sverige kan personalen genomgå en utbildning, en så kallad hbt-certifiering. **Khalid Rashid** från RFSL föreläste om behovet av normkritiska yrkespersoner.

Normer skapar förväntningar på hur vi ska bete oss utgående från exempelvis kön, religion, funktionsduglighet, ålder. Faller du innanför normen kan det vara svårt att se vilka svårigheter den som bryter mot normen möter. Innanför normcirkeln ser vi oss som individer medan normbrytaren ofta får ta rollen som representant för sin grupp. Här kan våra fördomar spela elaka spratt. Goda intentioner räcker inte alltid, men en ödmjuk inställning kan rädda mången situation. Receptet för att undvika krockar och diskriminering är kunskap om rådande normer och avvikelser.

Rashid pratade också om normkritiska barnböcker, om behovet att synliggöra och problematisera annorlundaskap. Visst är tanken god, men på förhand uttalade pedagogiska mål tenderar lätt att bli undermålig litteratur. Litteratur är – inte att förglömma – också en konstform.

Stilens munterhet

I Umeå järnvägstunnel finns glaskonstverket ”Lev!” till författaren Sara Lidmans minne. Litteraturprofessor **Annelie Bränström Öhman** föreläste om sin forskning i Lidmans författardagböcker och deltog senare som en av guiderna av konstverket. Bränström Öhmans forskning finns publicerad i boken *Stilens munterhet: Sara Lidmans författardagböcker från Missenträsk 1975–1985*, utgiven 2014.

Lidman är enligt Bränström Öhman en författare av världsklass som tagit spjärn mot sin egen omgivning, landskapet i den lilla byn Missenträsk. Men liksom mången annan kvinnlig författare har hennes författargärning med tiden blivit undanskymd och förkrympt. Den inspirerande föreläsningen blev en god motkraft som väckte åhörarnas intresse, speciellt för sviten ”Jernbanan”.

Biblioteksrankning

Maija Berndtsson driver tillsammans med sin man **Mats Öström** pilotprojektet Library Ranking Europe (LRE). Makarna som båda haft sin arbetskarriär inom bibliotek brinner ännu för bibliotekets uppdrag att vara samhällets garant för demokrati och kultur. Men bibliotek måste utvecklas för att överleva och nivån på europeiska bibliotek kunde höjas med hjälp av ett rankningssystem som stimulerar biblioteken till kvalitetsutveckling.

”Mystery shopping” innebär att man gör anonyma besök och värderar bibliotekens service enligt en checklista. Här får man fram kund- eller medborgarperspektivet. I rankningen skärskådas både de rent praktiska lösningarna som bibliotekens synlighet utåt. Nämnas kan att Sello bibliotek i Esbo är ett av två som fått fulla fem stjärnor. Den fullständiga listan finns på www.libraryranking.com/starlist.html

Brytiga böcker

Ett normkritiskt bokprojekt för barn och bibliotek, ”Brytiga böcker”, drivs av Rättighetscentrum Västerbotten. Projektledarna har utarbetat ett metodmaterial för barn i åldern 3–12 år i samarbete med bibliotek och kulturcentraler. Temat för åldern 3–5 år är kroppen och här utgår man från böcker om superhjältar och superkrafter. I gruppen 6–9 år diskuteras familj och kön och aktuellt för gruppen 10–13 år är rasism, etnicitet och identitet. Målet är att via böcker synliggöra gällande normer med utgångspunkt i berättarperspektivet, tydliggöra vems erfarenheter det är som gestaltas.

Den andra dagens föreläsningsdel avslutades med min presentation av läsprojekt i Jakobstad, ”Från Pärmtopp till Hattjakt”. Det jag visste var att publiken i Sverige inte så bra känner till Finlands krig, därför hade jag förberett presentationen av läsprojektet ”Förr i tiden hos oss” lite mera ingående. Det blev på samma gång en snabblektion i händelserna kring 1918 och andra världskriget.

MONICA BORG-SUNABACKA

▲ Litteräven på barnavdelningen.

E-böcker i Svenskfinland

Det är snart tio år sedan e-böckerna gjorde inträde på allmänna bibliotek och på de vetenskapliga biblioteken blir de elektroniska tidskrifterna allt viktigare. Ändå finns det fortfarande stora regionala skillnader mellan utbudet och oklarheten kring vart utvecklingen är på väg i fråga om bl.a. licenser och utlåningsmodeller är stor. *Bibban* har gjort en rundfråga bland de finlandssvenska biblioteken för att kartlägga situationen. Vi ställde fyra frågor:

1. Erbjuder ni e-material åt era kunder? Om ja, vilken typ av material?
2. Vad har responsen från kunderna varit?
3. Vilka är de största utmaningarna?
4. Vad är nästa steg för ert bibliotek vad gäller e-material?

Fredrika

År 2006 togs beslut i Jakobstads kulturnämnd om att stadsbiblioteket skulle gå in för att erbjuda e-böcker och strömmande ljudböcker åt sina låntagare via Elib, som första allmänna bibliotek i Finland. Övriga Fredrikabibliotek tog tjänsten i bruk 2009. Till en början fanns ingen motsvarande tjänst på finska.

Kunderna har varit nöjda. Tre e-lån/vecka/kund var ganska optimalt så länge vi kunde hålla den nivån. I takt med att mängden material i tjänsten vuxit och antalet användare ökat markant har vi sett oss tvungna att åtminstone tillfälligt sänka maxgränsen till ett e-lån/vecka/kund för Elib. Detta kompenseras delvis av att den inhemska e-bokstjänsten Ellibs nu har öppnats för hela Fredrika.

Kunderna har med all rätt framfört viss kritik mot att det tar för länge innan vissa nya böcker dyker upp som e-böcker. Vi noterar kritiken och förklarar läget med förlagens ganska återhållsamma linje gentemot biblioteksutlåning av e-böcker, och säger att vi ser fram emot en förbättring.

Sedan år 2006 har vi klarat av att tillhandahålla e-böcker och strömmande ljudböcker åt våra kunder, budgetera för detta och hålla budgeten. Vi har klarat av allt detta med det upplägg som Elib hade från början fram till omändringen vid årsskiftet och vi är fullt och fast övertygade om att vi kommer att klara av det framöver också.

Ellibs tog Stadsbiblioteket i Jakobstad i bruk år 2011, de övriga Fredrikabiblioteken

WIKIMEDIA COMMONS / NOTFROMUTRECHT (CREATIVE COMMONS ATTRIBUTION-SHARE ALIKE 3.0 UNPORTED)

anslöt sig vid årsskiftet 2014/15. Numera har Fredrikabiblioteken en gemensam Elib-sida och en Ellibs-sida tillsammans med Vasa stadsbibliotek. Kunden går in med sitt eget bibliotekskort och PIN-kod. Det är en lösning som visat sig fungera alldeles utmärkt.

Som bäst utreder vi om det går att göra en kostnadseffektiv integration med bibliotekskatalogerna så att e-materialet kommer upp jämsides med motsvarande fysiska. Fredrikabiblioteken har haft katalogposter på e-materialet från Elib i sin katalog och Vasa stadsbibliotek har haft e-materialet från Ellibs i sin.

Förutom gemensamt e-material kan enskilda Fredrikabibliotek även ha skaffat tillgång till annat e-material. För Jakobstads del kan nämnas att man började med e-musiktjänsten ”Musikklassiker” via BTJ Sverige år 2006. Tjänsten höll sig flytande ett antal år, men vidareutvecklades inte och lades sedan ner. Naxos skaffade vi också i ett tidigt skede, år 2008. Även andra Fredrikabibliotek har gjort inbrytningar bland de digitala medierna. Vi följer med utvecklingen i Finland med största intresse.

Inom den närmaste framtiden ska vi i Jakobstad utforska mervärdet av tjänsterna Library Press Display och E-press som vi har. Här finns många intressanta öppningar för tillfället. Tillsammans med Blankabiblioteken har Fredrikabiblioteken för avsikt att utreda möjligheter att utnyttja gratis e-material på svenska, från Sverige och Finland. Projektet har inte startat ännu eftersom det inkommit önskemål om att göra det till ett större projekt som täcker hela Svenskfinland. Gärna det, tycker vi.

Leif Storbjörk
Biblioteksdirektör vid Stadsbiblioteket i Jakobstad
Ordförande för Fredrikabibliotekens ledningsgrupp

Blanka

Pargas och Kimitoön erbjuder sina kunder följande e-material:

- E-böcker på finska (Ellibs) och på svenska (Elib).
- Tidskrifter och tidningar: Pressdisplay och Zinio.

Responsen har varit positiv, speciellt på e-böcker. Vi har alla slags kunder: ute i skärgården bakom dåliga förbindelser, men också ”helt vanliga” kunder. Vi kanske inte hör av kunderna så mycket, det som funkar bra säger man ingenting om, men vi har fått tack.

Tidskrifterna och tidningarna (Zinio från årets början) har vi mindre respons på, delvis pga dålig marknadsföring – det är vår största utmaning! Blanka kommer i år att satsa på marknadsföring av e-material.

Anskaffningen av e-material är en utmaning! Att förstå sig på avtal och licenser är jobbigt. Årsskiftet 2014/15 förhandlade Blanka om det nya Elib, om det nya Ellibs och om Zinio. Vi fick en del hjälp från konsortiet men man måste själv kunna och förstå ganska mycket.

Jag tror att vi har ganska bra sortiment på e-material, kanske vi avvaktar att söka nya – det enda som jag kan tänka mig är inhemska tidningar; det måste vi fundera på. Nästa steg är att berätta åt kunderna vad vi har att bjuda på och hur de kan använda det.

Eija Sjöblom
tf. bibliotekschef
Kimitoöns kommun

> ”Nackdelen är att det i Finland tillsvidare publiceras mycket få e-böcker…”

HelMet

1. Helsingfors stadsbibliotek erbjuder e-material via HelMet i samarbete med Esbo, Vanda och Grankulla stadsbibliotek. I samlingarna finns e-böcker (ca 5 000 titlar), e-tidningar, musik, databaser och nätbaserade språkkurser. Tillgång till digitala böcker, tidningar, filmer, musik och språkkurser är möjlig hemifrån, medan databaserna till största del bara kan användas på biblioteken. Det finns omkring 200 e-böcker på svenska i Overdrive och Ellibs-samlingarna. Svenskspråkiga e-tidningar finns att läsa i PressDisplay.

2. Responsen från kunderna har till största delen varit positiv, men önskemålet är att e-samlingen kunde vara större. Nackdelen är att det i Finland tillsvidare publiceras mycket få e-böcker: bara 25–30 % av de nyaste böckerna kommer ut som e-böcker. Av det svenskspråkiga material som finns kan biblioteket enbart köpa e-böcker som publicerats av Schildts & Söderströms förlag. Till största delen gäller responsen frågor om teknik, tekniska problem vid utlåningen och felsituationer.

3. Den största utmaningen är att kunna erbjuda bibliotekskunderna inhemska tidskrifter digitalt. Tillgången till inhemska e-böcker är redan möjlig för biblioteken. Utmanande är också de olika distributionsplattformerna, distributionen borde vara betydligt enklare än nu.

4. HelMet-bibliotekens digitala medieutbud är bra. Någon utvidgning av utbudet planeras inte, utan enbart att öka storleken på de olika mediesamlingarna (e-böcker, filmer och tidningar).

Biblioteket koncentrerar sig nu på att göra samlingarna kända via marknadsföring och utbildning.

Marja Hjelt
E-ansvarig, Helsingfors stadsbibliotek

Helsingfors universitet

1. E-artiklar levereras till kunden så, att artikeln skrivs ut och skickas till kunden eller så hämtar kunden den från biblioteket. Orsaken till detta är upphovsrättslig. Övrigt e-material skickas inte till kunderna, men man kommer åt att använda e-resurserna i universitetets lokaler, till exempel med gästanvändarnamn. Distansanvändning är möjlig endast för personer med användarkonto vid universitetet.

2. Kunderna är nöjda med e-materialet, särskilt tidningarna som redan till över 80 % är elektroniska. E-böckerna används allt mera och kunderna är också nöjda med dem eftersom materialet kan användas hemifrån. Inställningen till e-material varierar mellan vetenskapsgrenarna, till exempel vill medicinarna gärna ha allting elektroniskt medan historikerna vill ha både e- och pappersböcker.

3. Största utmaningen med e-materialet är olika användargränssnitt, särskilt med e-böcker. E-tidningarna fungerar till stor del enligt samma princip, dem har kunderna redan vant sig vid. E-böcker har lånetider, olika användargränssnitt och olika format. För att underlätta för kunderna har vi gjort en e-boksguide (libraryguides.helsinki.fi/ekirjaopas).

4. Vi skaffar allt mer material i elektronisk form, särskilt e-böckerna kommer att öka märkbart i antal de närmaste åren, vilket kan betyda att papperssamlingen minskar. En gemensam användarportal för e-böcker skulle också vara fint. Tidningarna kommer inom de närmaste åren antagligen att helt övergå till elektronisk form, för böckerna tar det lite längre, vi lever i en tid av omvälvningar.

Mika Hirvonen
Helsingfors universitets bibliotek

Yrkeshögskolan Novia

1. Vi har böcker i fulltext på engelska som vi erbjuder via ebrary, en eBook Collection

via EBSCO, samt inhemska böcker via Ellibs och rikssvenska via Elib. Utöver detta har vi en mängd artikeldatabaser, såväl referens- som fulltextdatabaser (Medic, SweMed+, EBSCO Academic Search Elite, Emerald, Abi Inform: Proquest Direct mm).

2. Responsen är rätt god, men det kräver en hel del av studerande att ta till sig resurserna. Vi samlar grupper för undervisning och vi blir också bokade för enskild handledning.

3. Att komma i gång: att lära sig olika nedladdningar, kommandon mm.

4. Småningom mera och mera e-material.

Gunilla Jansson
Avdelningschef
Yrkeshögskolan Novia

Arcada

1. E-tidskrifter från olika databaser, e-böcker via Elib och Ebrary, uppslagsverk, ordböcker, Edilex.

2. Blandad respons. Speciellt distansstudenter uppskattar e-material. Studenterna är överlag mera positivt inställda än lärarna.

3. Priset på e-böcker är fortfarande högt och momsen är dessutom 24%. För många olika plattformar för e-material. Komplicerad licenspolitik för e-material, t.ex. vid köp av enskilda e-böcker (t.ex. från Adlibris eller Amazon). Också problem med färdiga paket som innehåller böcker man inte vill ha (Elib). Besvärligt för kunderna med olika inloggningspraxis för olika e-material. Tillsvidare för lite e-böcker som passar Arcadas utbildningsområden.

4. Vi prioriterar e-böcker om man får dem med licenser för flera samtidiga användare. Detta är särskilt viktigt för kursböcker.

Maria von Hertzen
Bibliotekschef
Arcada

Porsse

1. Ja, vi erbjuder e-material. För tillfället erbjuder vi e-böcker (Ellibs), e-tidningar (ePress, PressDisplay) och e-musik (Naxos). Dessa material kan användas på distans. Vi har även olika artikeldatabaser och ordböcker som kunderna kan använda när de befinner sig på biblioteket.

2. För det mesta positiv. Många är intresserade av att pröva på något nytt. Alltid finns det de som inte är intresserade av saken och inte vill veta något om det, men det får man räkna med. Och så finns det de som hellre skulle se att vi har alla tidningar i pappersformat istället för i e-format.

3. En utmaning är att göra kunderna medvetna om att biblioteket erbjuder e-material, dvs. marknadsföring och undervisning. Olika tekniska lösningar är ett problem, liksom det att mycket av materialet de allmänna biblioteken har inte får erbjudas till distansanvändning för kunderna. Sen är det ett problem att få tag på svenskspråkigt material som motsvarar det finskspråkiga som finns på marknaden.

4. Just nu gäller det att marknadsföra det material vi redan har samt att följa med vad som finns på marknaden. Vi lanserade e-böckerna i mars detta år, så nu gäller det att aktivt marknadsföra tjänsten och locka kunderna att använda den.

Tove Selkälä
Bibliotekarie
Borgå stadsbibliotek
– Nylands landskapsbibliotek

Lukas

1. Vi erbjuder e-böcker via Ellibs, tidningar via PressDisplay och musik via Naxos. Utöver det tipsar vi om fritt tillgängliga resurser på nätet. Fram till ifjol hade vi också Elib, efter omställningarna vid årsskiftet blev det ett avbrott men vi förhandlar om ett nytt avtal.

2. Efterfrågan är inte stor, men växer hela tiden. I Elib hade Lukas en kvartalskvot på 300 lån och den utnyttjades fullt ut, nu när vi varit utan tjänsten ett tag har kunderna frågat efter den. Kunderna har varit nöjda, särskilt de som har lång väg till närmaste bibliotek uppskattar e-böcker. Mest är det äldre som frågar efter dem. Ibland är det problem med att få tekniken att fungera, vi hjälper så gott vi kan men det finns så många olika plattformar att det är svårt att behärska alla.

3. Tjänster och licensmodeller ändras hela tiden och framtiden är oviss. Kontrollen över vad vi kan erbjuda och hur finns inte hos oss utan hos förlag och tjänsteleverantörer, vilket är bakvänt. Mängden plattformar, läsprogram och tjänsternas användargränssnitt kräver utbildning av personalen för att kunna handleda kunderna.

4. Det finns en efterfrågan som vi bör möta, den elektroniska samlingen växer hela tiden och vi återupptar samarbetet med Elib.

Lisa Nylund
Raseborgs stadsbibliotek

Man har ju hört det: att skriva skönlitteratur går varken att lära ut eller att lära sig. Man måste ha det i sig. Och man ska akta sig för att dela med sig, att tala om det; prata om ett litterärt projekt och det försvinner.

För all del, man måste ha det i sig. För den som skrivande vill ge sig in i litteraturen behövs en stark drivkraft, idéer, infall. Men är det inte underligt att man så lätt accepterar utbildning inom till exempel bildkonst, musik och teaterkonst, men bara motvilligt har godtagit det inom litteraturen?

Dess bättre har inställningen överlag förändrats. Skrivkurser av olika slag ordnas regelbundet på olika nivåer också i Finland. Det finns en efterfrågan, som svarar på en drift att uttrycka sig, jag ser det som ett slags motström till den konsumtionskultur vi tvingats leva i. Men kurser som sträcker dig över ett längre tidsspann än ett läsår får man leta efter.

Litterärt skapande, en två-årig utbildning i just det som kursnamnet beskriver, avslutar i vår sin sjätte omgång vid Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi. En ny kurs utannonseras innan sommaren – Svenska kulturfonden som är den största finansiären har precis gett ett positivt besked.

Till kursen tas tolv deltagare, tillsammans ska de förhoppningsvis bilda ett kraftfält som var och en kan dra nytta av och hämta energi ifrån. Till undervisningsformerna hör textsamtal där man tillsammans dryftar framlagda texter, föreläsningar av gästande författare, skrivövningar och diskussioner.

En av de viktigaste stöttepelarna är handledningen: varje deltagare får en egen personlig handledare. Den relationen fortsätter under de två åren med regelbundna möten på tu man hand. Kursveckosluten, där alla sammanträder, är tre i terminen.

Kursens syfte är att ge en möjlighet att skriva mer fokuserat på ett litterärt projekt. För den som är systematisk räcker två år för att skapa en manushelhet som kanske kan skickas vidare. Men systematik är inte allt. Berättandets och skrivandets källor ligger i regel i en svåråtkomlig terräng. Själva kartan måste avtäckas, skrivas fram. Sådant kan kräva tid.

Kursdeltagarna har förväntningar och drömmar som kan variera mycket, men två tendenser brukar vara desamma. För det första förvåningen över hur uppslukande skrivande på allvar kan vara. Det är ett krävande arbete, inte minst fysiskt. För det

Ann-Christine Snickars

Att gå in i den skapande dialogen – och aldrig lämna den

Några anteckningar om erfarenheter av kursen *Litterärt skapande.*

andra förvånas man över gruppens kraft, rikedomen man har i de andra, i dialogen med dem.

Två år är en optimal tidsrymd. Där finns en marginal, tidsrymden ger en trygghet. Å andra sidan kommer samma tidsrymd obönhörligen att innehålla förändringar i ens liv, ting man inte kunnat förutse kommer att ske. Samma gäller för skrivandet. Skrivande är förändring.

> ”Att skriva är också alltid ett individuellt och ensamt arbete, men tankarna kring det och kring texten kan delas.”

Att skriva är också alltid ett individuellt och ensamt arbete, men tankarna kring det och kring texten kan delas. Läsning kommer alltid att vara en stor och väsentlig del av den skapande processen. Att läsa texter i vardande är ett unikt tillfälle att öva upp sin sensitivitet, sin inlevelseförmåga och sin blick för det skrivnas potential.

Man har hört detta också: att de som går på kurs av nödvändighet börjar skriva likartat, att de övertar sina lärares litteratursyn. Det är lättvindigt tänkt, och visar just ingen tilltro till deltagarnas integritet och skaparförmåga. En handledare värd namnet är också kapabel att lägga sina egna personliga preferenser åt sidan och använda den lyhördhet som från början ledde honom eller henne in på uppdraget, kunna se textens riktning, vartåt den strävar och strömmar, och också uppmärksamma detaljer, hur de enskilda delarna rytmiserar och tydliggör.

Att skriva detta är att försöka sätta ord på det ogripbara. Ändå finns inget mystiskt med att delta i en grupp skribenter. Snarare är det väldigt konkret. Men en kurs som *Litterärt skapande* äger givetvis en viss exklusivitet. När man väl kommit igång är verksamheten i viss mening inåtvänd. Man koncentrerar sig på sitt skrivande och på gruppen, öppnar sig för det samspel som växer fram.

Vad blir det då av dem som gått *Litterärt skapande?* Något nytt yrke får de ju inte. Vid det här laget har ungefär sjuttio skribenter passerat. Fleras namn har återkommit i förlagens kataloger. Det har också hänt att någon skribent – fast det hör till undantagen – har debuterat under kursen. En del kommer säkert att ge ut böcker, andra använder sina erfarenheter på andra sätt, skrivandet har blivit ett sätt att utforska sig själv och världen. Ofta har kursen också satt andra bestående spår: man har fått vänner och förtroendefulla relationer, hittat dem man kan föra dialogen vidare med. Det är ovärderligt för den som skriver.

Jag har haft privilegiet att vara med ända från den första vändan av *Litterärt skapande,* som började planeras vid millennieskiftet, när Mona Nylund och Lisen Sundqvist, som tog initiativet till kursen, tog kontakt med Henrik Jansson och med mig, och med Birgitta Boucht, som verkade i ledningsgruppen och som lärare och handledare i flera år. Fortsättningsvis kan man se henne som kursens mentor.

Som lärare och handledare har *Litterärt skapande* haft många av Svenskfinlands mest uppskattade författare. Den aktuella handledarkåren består just nu av Mia Franck, Henrik Jansson, Peter Sandström, Hannele Mikaela Taivassalo, Heidi von Wright och undertecknad, som inte representerar författarskrået men som räknar skrivande och läsande som yrke.

Administrativ kursledare är Maria Johansson på Centret för livslångt lärande. Informaton om kursupplägg och ansökningsprocedur kan fås av henne och på CLL:s hemsidor.

Skribenten är kritiker, kulturjournalist och skrivlärare.

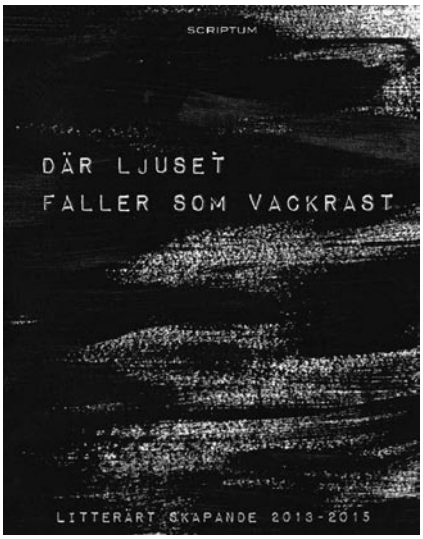

▲ Varje kurs i litterärt skapande har gett ut en kursantologi. Den aktuella heter ”Där ljuset faller som vackrast” och är utgiven på förlaget Scriptum. Medverkande är **Ann-Sofi Carlsson, Sam Fröjdö, Malin Klingenberg, Satu Laukkanen, Riina Lindroos, Ida Liina Nyholm, Emma Pemberton, Ellen Strömberg, Christel Sundqvist, Clara Wahlström** och **Elin Willows.**

Lisa Nylund

Valdebatt

FSBF arrangerade en valdebatt med biblioteken som tema på Kulturkontakt Nord i Helsingfors. Sex partier var representerade, i debatten deltog **Maria Vuorelma** (de gröna), **Nina Suomalainen** (saml.), **Maarit Feldt-Ranta** (sdp), **Mia Hagman** (v), **Laura Kolbe** (c) och **Johan Ekman** (sfp). Som moderator fungerade **Ylva Larsdotter** från Helsingfors Arbis bibliotek.

▼ Panelen fr.v. **Johan Ekman, Laura Kolbe, Mia Hagman, Maarit Feldt-Ranta, Nina Suomalainen, Maria Vuorelma** och moderatorn **Ylva Larsdotter.**

Debatten inleddes med en personlig fråga om vad biblioteket betytt för deltagarna, och som väntat var alla rörande överens om bibliotekets betydelse i synnerhet i barndomen, men också under studietiden. Feldt-Ranta lyfte fram bibliotekets betydelse för hennes klassresa och Haglund påpekade att unibibban är så fullsatt att det är svårt att få plats, vilket säger något om dess betydelse. Ekman pratade om allmänbildningsideal och informationstillgångens betydelse för folkbildning och demokrati, ett ideal som ofta hamnar i skymundan när allt ska handla om effektivitet.

Vad är bibliotekens uppdrag?

Den andra frågan delade debattörerna: ska Finland fortsätta vara ett internationellt framgångsland när det gäller bibliotekstjänster? Kolbe menade att inget tyder på att biblioteken lider, vilket gav upphov till ett och annat höjt ögonbryn i publiken. Feldt-Ranta höll inte med, vi lever i hårda ekonomiska tider och kulturen ligger högt på sparlistorna.

LISA NYLUND

– Vi kan inte tro att vi kan spara 3 miljoner utan att det märks i servicenivån.

Dock vill hon inte tumma på avgiftsfriheten och tillgängligheten. Hagman och Ekman lyfte fram biblioteket som rum och social funktion, många moderna bibliotek har fler besökare än utlån. Suomalainen ville å sin sida att biblioteken skulle fokusera på kärnverksamheten, böcker och utbildning, i stället för att försöka göra allt.

– Skattefinansierad service har en tendens att svälla ut och bli allt större, men vi kan inte kräva att vi ska ha det finaste biblioteken i världen och att de ska betalas med skatter. Vad vill vi ha?

Vuorelma ville hålla fast vid att vi har världens mest bildade folk, tack vare våra skolor och bibliotek.

– Nyttan av bibliotek syns inte genast men gynnar samhället på sikt.

Hon lyfte också fram litteraturen som en särskilt viktig kulturform eftersom den lär oss empati, och därför ser hon läsfrämjandet som bibliotekens viktigaste uppgift.

Mycket av diskussionen kom att kretsa kring det planerade Centrumbiblioteket i Helsingfors.

– Centrumbiblioteket kan bli en nationell symbol som lockar besökare också internationellt. Det är mer än böcker: arkitektur, konst, kulturevenemang, menade Hagman.

Till skillnad från Suomalainen och Vuorelma ansåg hon att det bör finnas också andra tjänster än bokutlåning på ett ställe med låg tröskel.

– Alla får inte sina bästa kulturupplevelser i böcker, därför ska också film och musik finnas.

Idealism och realism

Ekman påpekade att det är svårt att diskutera allt i strikt ekonomiska termer, vi borde också kunna diskutera på andra sätt. Kolbe efterlyste en mer idealistisk diskussion.

– Vi talar inte om kultur, bildning och drömmen om en bättre framtid.

Hon menade att grundfrågan är att utbilda personal till biblioteken, i synnerhet de vetenskapliga. Hagman tyckte inte att det behöver vara idealism att uppskatta bildning, även detta går att räkna i euro och cent och biblioteken är avgörande för att vi har en hög utbildningsnivå.

Feld-Ranta ville inte heller ställa realpolitik mot idealism, men menade att det vore hyckleri att bortse från ekonomiska realiteter och skillnaderna mellan partiernas ekonomiska politik.

Var ska biblioteken finnas?

Eftersom riksdagsvalet är ett nationellt val kom önskemål både från publiken och moderatorn att lyfta diskussionen till nationell nivå. Hur ska bibliotekstjänster på landsbygden tryggas?

Suomalainen öppnade med att konstatera att mycket har förändrats på landsbygden i och med avfolkning och allmänt minskad service. Bibliotek ska finnas i större städer och på landet bokbussar, men inte i varje by.

Feldt-Ranta kontrade med att biblioteksanvändning inte är något marginellt fenomen, hälften av medborgarna besöker bibban månatligen. Svenskfinland är till större delen landsbygd, och viktigast skulle vara att upprätthålla servicen för barn och unga.

Vuorelma å sin sida stack inte under stol med att De Gröna inte tycker det är nödvändigt att hålla hela landet bebott, den som vill bo i glesbygden får göra det men då får man leva med långa avstånd. Även hon talade för bokbussar, liksom Hagman.

Ekman påpekade att det är politiskt svårt att skära ner på någonting som har så starkt folkligt stöd som biblioteken, och menade att det som behövs är större kommuner som har råd med service. Kolbe undrade om vi är på väg tillbaka till privata bibliotek, och efterlyste sektoröverskridande samarbeten och nya innovationer. Feld-Ranta påpekade att biblioteksektorn redan är bättre nätverkad än andra kommunala sektorer, och att detta är extra viktigt för oss finlandssvenskar som är få och utspridda.

Vi borde göra mer väsen av oss

Vad tycker då politikerna att bibliotekarierna borde göra? Feldt-Ranta tyckte att bibliotekarieyrket är intressant eftersom det kombinerar sakkunskap och inspiration, och att den viktigaste uppgiften är att uppfostra en ny läsgeneration.

Hagman önskade ännu mer mångsidig kompetens kring informationskompetens, integration och kultur. Kolbe uppmuntrade till att lyfta fram internationella trender och optimism, samverka med närmiljön och sträva till att bli en ännu väsentligare del av den. Suomalainen lyfte fram den sociala rollen och önskade en fördjupad kontakt med kunderna.

– Böcker är spännande, bibliotekarier skulle kunna lyfta fram detta.

Ekman tyckte att bibliotekarier kunde bli bättre på att utnyttja sin auktoritet och vara aktiva i den offentliga debatten, för att motverka kulturfientlighet och folkfördummande krafter. Det kan vi säkert ta till oss av, man måste inte vara tyst och försynt bara för att man jobbar på bibliotek.

Martin Ginström

Med ansvar för myndigheternas språk

Eivor Sommardahl är specialforskare på Institutet för de inhemska språken med särskilt ansvar för myndighetsspråk. Hennes uppgift är att lära statliga och kommunala myndigheter att använda ett klart och begripligt språk. Under 2015 medverkar hon i en riksomfattande tvåspråkig kampanj för klarspråk.

– Klarspråksprojektet är en del av en statlig kampanj för öppenhet inom förvaltningen som i sin tur bygger på ett världsomfattande FN-initiativ. Vi är underställda undervisningsministeriet och har tjänster som uttryckligen är öronmärkta för myndighetsspråk. Min huvudsyssla är att serva myndigheterna via rådgivning, handledning, kurser, undervisning och så vidare, berättar Eivor Sommardahl. Ett tidigare pilotprojekt med Finlands kommunförbund fortsätter nu i samarbete med bl.a. FPA och skatteförvaltningen. Arbetet är mycket konkret, Sommardahl går in i myndigheternas texter, ger fortbildning och samarbetar med översättare. Framför allt FPA är en utmaning genom att man fattar miljoner beslut årligen. Det betyder att texterna måste basera sig på färdiga frasbanker.

– Det kan aldrig bli bra. Det blir lite hackat och malet när man måste plocka de här bitarna och kombinera. Därför är folk ofta som frågetecken, hur kan FPA skriva så här dåligt. Det är inte så att de skriver så dåligt, utan det är deras sätt att producera de här texterna.

Sommardahl säger att betydelsen av klarspråk numera allt mer erkänns. Informationsförmedling handlar i grunden om att skriva begripligt så att folk vet vad man menar. Olika texter kan ha olika målgrupper, och klarspråk är egentligen att välja språklig nivå, stil, ton, innehåll, disposition och annat utgående från målgruppen. Det har uppstått många nya genrer de senaste trettio åren i och med att vi har webbsidor och olika sociala medier. Man kan inte bara skriva på ett sätt. Och även om allt mer kommunikation sker skriftligt, på nätet, finns det fortfarande många saker som kan skötas enklare muntligt. Sommardahl ger rådet till alla som producerar texter att ställa sig själv följande frågor: Varför skriver jag den här texten överhuvudtaget? För vem är den avsedd? I vilket sammanhang ska den publiceras?

> ”Ingen myndighet tycker längre att det här är trams.”

– Tro inte att alla texter passar in i alla sammanhang och för alla personer.

Klarspråk är också att veta när man ska lägga in en bild i stället för text. Ett diagram kan ge mycket snabbare information än långa förklaringar. Och i Finland kommer vi inte undan att de flesta myndighetstexter är översättningar från finskan. Det ställer sina egna krav. Folk reagerar inte bara på finlandismer, utan också rikssvenska språkdrag kan väcka motstånd.

Sommardahl säger att när det gäller klarspråk har bibliotekens roll blivit väldigt central. Dagens människor har tillgång till information, men de hittar den inte utan hjälp. Biblioteken måste vara lyhörda för vad folk behöver. Det handlar om demokrati och jämlik tillgång till information.

Sommardahl påpekar att det också är ekonomiskt lönsamt att skriva begripligt. Till exempel i Sverige fick Försäkringskassan hundratusentals samtal och frågor. Då man satte sig ner och analyserade sina texter och verkligen jobbade på dem med tanke på mottagarna krympte antalet samtal till en bråkdel. Effekten kan alltså bli enorm om det rör sig om texter från statliga verk som har stor spridning. Det här är en insikt som når allt fler.

– Ingen myndighet tycker längre att det här är trams.

MARTIN GINSTRÖM

▲ Specialforskare **Eivor Sommardahl** i sitt kontor på Institutet för de inhemska språken i Helsingfors.

BOKRECENSION

Så här ska det låta
– Om finlandssvenska
och språkriktighet
Mikael Reuter
Scriptum 2014

Mikael Reuter har skrivit en ny bok om språkriktighet som kompletterar den tidigare utkomna Finlandssvensk ordbok. Då den förra fokuserade på enstaka ord går denna djupare in på grammatik och språkliga uttryck. I biblioteksammanhang kan den främst komma till nytta för dem som regelbundet arbetar med texter och i synnerhet översättningar från finska eftersom Reuter går in på en mångfald fallgropar som man lätt hamnar i.

I förordet förespråkas att man läser boken från pärm till pärm för bli medveten om språkliga drag i finlandssvenskan vilka kan vara problematiska. Det är ett sätt att använda boken, men det är inte omöjligt att också använda den som uppslagsbok för att lösa specifika språkproblem. För mig gav boken en hel del aha-upplevelser och tankar om hur svårt det här med språk faktiskt är, särskilt när man verkar i en flerspråklig miljö. Till exempel var jag lyckligt ovetande om att uttryck som ”vara illa rädd” och ”som du redan nämnde” är finlandismer.

Boken börjar med ett kapitel om finlandssvensk språkvård som grund för varför boken behövs, sedan följer ett kapitel om uttal och därefter kommer vi in på själva skrivreglerna och grammatiken. För den som inte är insatt i grammatikaliska termer och satsanalys kan det vara tungt att hänga med i alla svängar, men det finns gott om exempel av modellen “skriv inte så här utan skriv så här i stället” och dessa exempel klargör tydligt vad det är frågan om. På många ställen finns också jämförelser med finskan för att förklara varför det lätt blir fel, till exempel att finskan kan ha en ordföljd som blir klumpig på svenska.

Största behållningen av boken ligger i de många exemplen och konkreta tips till översättare av sakprosa, som att man ska översätta innehållet istället för orden på ytan. Ett ganska långt kapitel ägnas åt prepositioner och ett annat åt ord och uttryck som är särskilt knepiga att använda rätt. Också tidsuttryck och namnbruk finns med, liksom passiv och genitivutryck som är svåra att översätta eftersom de används olika på finska och svenska.

Kort sagt är *Så här ska det låta* en bok som fyller ett behov och jag kan rekommendera den åt alla som skriver saktexter på svenska i Finland. **L.N.**

Bakpärm: www.flickr.com/photos/ginnerobot/5423565794/
(Creative Commons Attribution-ShareAlike 2.0 Generic) ▶
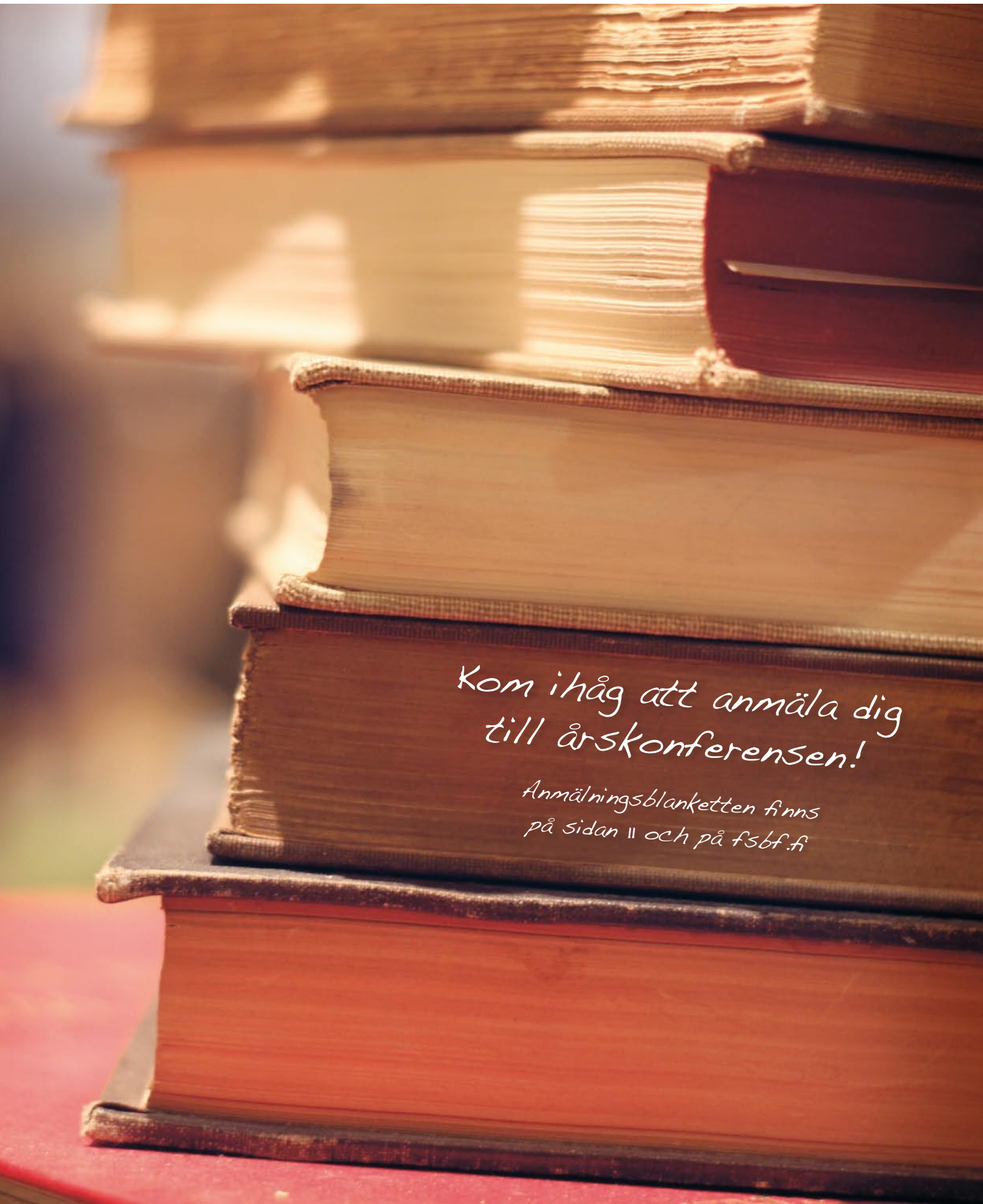
IA
Itella Posti Oy
Itella Green